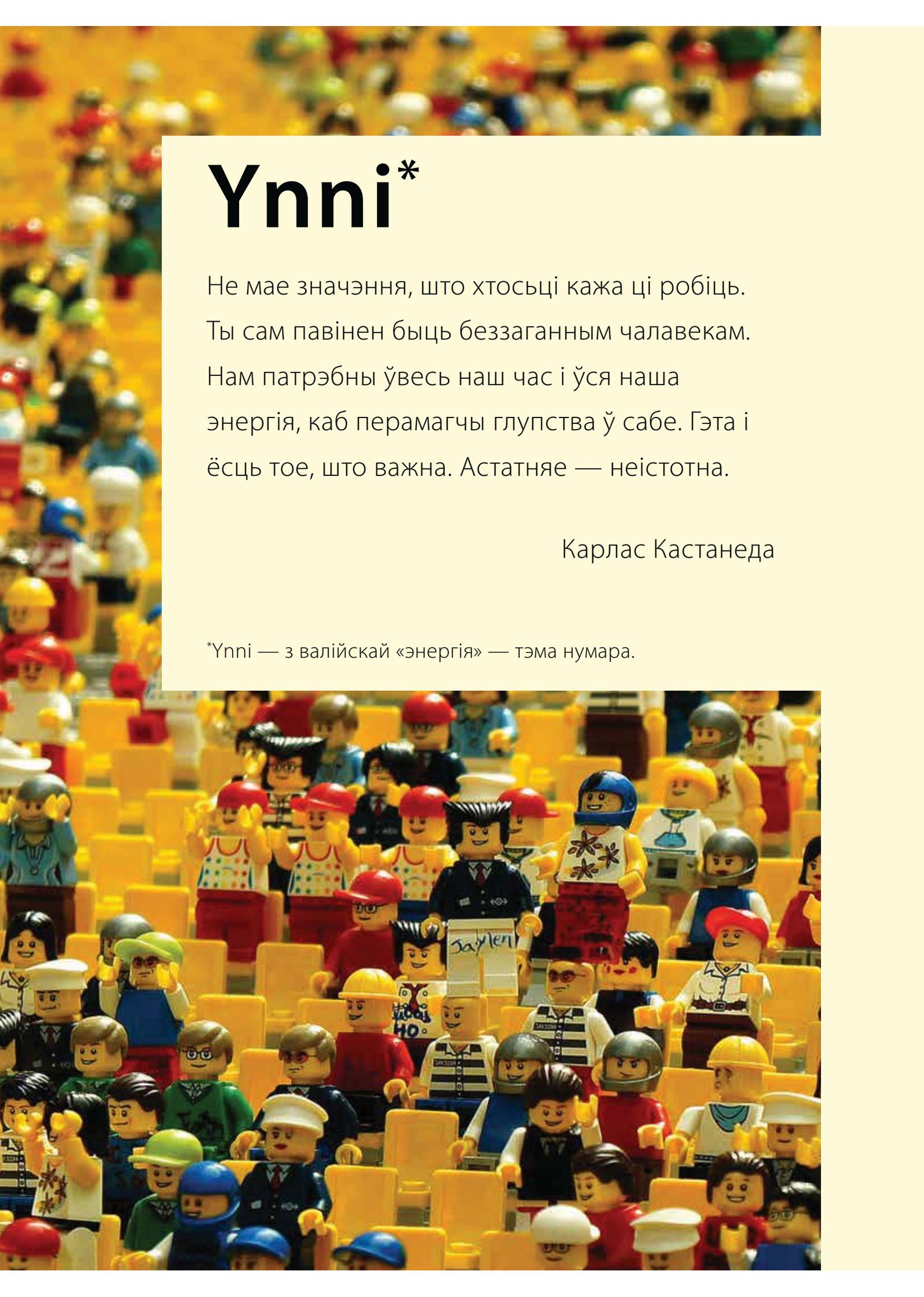

бярэзка №9

№ 9/2017(1072)

ISSN 0320-7579

Үнни*

Не мае значэння, што хтосьці кажа ці робіць.
Ты сам павінен быць беззаганным чалавекам.
Нам патрэбны ўвесь наш час і ўся наша
энергія, каб перамагчы глупства ў сабе. Гэта і
ёсць тое, што важна. Астатняе — неістотна.

Карлас Кастанеда

*Үнни — з валійскай «энергія» — тэма нумара.

Таямніцы тайм-менеджменту

Недастаткова мець шмат энергіі. Трэба, каб хапала і часу для яе выкарыстання. Упэўнены, што ўсе нашы чытачы — вельмі занятыя людзі. Вучоба, праца, творчасць, асабістае жыццё... Як жа шмат спраў і як мала гадзін у сутках! Каб мы нічым патрэбным не ахвяравалі, існуе тайм-менеджмент, які дазваляе арганізаваць свой час і больш эфектыўна яго расходваць. Вось некалькі падказак, якія дапамогуць узяцца за гэтую справу, калі ты яшчэ не.

* **Перш за ўсё**, каб штосьці планаваць, трэба вызначыць, чаго ты хочаш дасягнуць. Для выпрацоўкі мэт я прапаную методыку SMART, распрацаваную французскім матэматыкам Полем-Андрэ Мейерам. Гэта не толькі «разумны» па-англійску, але й абрэвіатура, што тлумачыць, якімі павінны быць вашы мэты, і раскладаецца так:

- 1) **S (Specific)** — дакладнасць. Мэта павінна быць выразнай, зразумелай, ясна сфармуляванай. У межах гэтага пункта трэба адказаць на некалькі пытанняў. Чаго трэба дасягнуць? Навошта? Як гэта плануецца рабіць? Якія праблемы могуць з'явіцца?
- 2) **M (measurable)** — вымернасць. Павінны быць канкрэтныя вынікі (і канчатковыя, і прамежныя), якія паддаюцца вымярэнню;
- 3) **A (achievable)** — дасягальнасць. Трэба аб'ектыўна вызначыць, ці хопіць табе магчымасцей і рэсурсаў для дасягнення мэты;
- 4) **R (relevant)** — актуальнасць. Калі сапраўды чагосьці не хапае, ці на гэты час ёсць больш карысныя мэты, трэба паразважаць, ці не лепей адкласці мэту на будучыню, альбо адмовіцца ад яе;
- 5) **T (time-bound)** — прывязанасць да часу. Цвёрда абмяжуй сябе часовымі рамкамі, прызнач «дэдлайны» (крайнія тэрміны). Інакш усё будзеш рабіць у апошні момант. Я ж цябе (і сябе) ведаю!

* **Галоўнае** — гэта, як ні дзіўна, вызначыць галоўнае. Мэты ў нас ужо ёсць, цяпер кожны дзень трэбна набліжацца да іх. Тут нам дапаможа так званы «прынцып Эйзенхаўэра» (названы ў гонар амерыканскага прэзідэнта, які ўсё паспяваў). Зрабі спіс сваіх спраў на дзень, а пасля паразважай над кожнай і аднясі да адной з чатырох катэгорый:

- 1) важныя і тэрміновыя;
- 2) важныя, але нетэрміновыя;
- 3) тэрміновыя, але няважныя;
- 4) няважныя і нетэрміновыя.

Ці, для нагляднасці, можна намаляваць вось такую матрыцу і ўпісаць справы ў яе.

Кажуць, што ў чалавека, які добра валодае тайм-менеджментам, квадрат 1 заўсёды пусты, бо ён своєчасова выконвае пункты з іншых квадратаў. Але калі штосьці туды і ўпісваць, то гэта павінны быць справы, невыкананне якіх замінае дасягненню тваіх мэт, прыносяць непрыемнасці, ці справы, звязаныя са здароўем. Ну і, калі такія справы пачынаюць збірацца, самы час запрасіць хаця б у якойсьці з іх чыёй-небудзь дапамогі, калі гэта магчыма.

	Тэрмінова	Не тэрмінова
ВАЖНА	1	2
НЕ ВАЖНА	3	4

У другім квадраце якраз і будуць твае асноўныя справы на дзень. Пакуль важная справа яшчэ не зрабілася тэрміновай, ты можаш выдаткаваць для яе дастаткова часу, усё абдумаць і спланаваць. Але ж памятай, што калі над з гэтым зацягнеш, справа перапаўзе ў першы квадрат!

Калі зірнеш у квадрат 3, то пабачыш тое, што турбуе, адцягвае тваю ўвагу. Але падумай, ці трэба губляць час? Калі ў папярэдніх квадратах яшчэ не пуста — хутчэй за ўсё, не.

Ну, а справам з апошняга квадрата і ўвогуле можна не займацца. Але выпісваць іх трэба. Бо менавіта яны — асноўныя забойцы часу. І, што парадаксальна, займацца імі часта хочацца больш за іншыя. Ну, вы пэўна самі ведаеце, што, калі трэба выканаць тэрміновую работу, няма нічога больш прыемнага за тое, каб прылегчы ды паглядзець серыяльчык. Гэта цяжка, але намагайся спачатку разабрацца са справам і папярэдніх квадратаў, а ўжо пасля брацца за цікавыя, але бескарысныя.

* **І, нарэшце**, самае цікавае. Вось ёсць у нас ужо мэты, ёсць «адсартаваныя» справы і ёсць час. Трэба ў гэты час неяк укласціся. І, пэўна, ты здагадаўся, што ў мяне ёсць парады і на гэты выпадак:

- 1) **Выкарыстоўвай** не толькі бумажныя носьбіты інфармацыі, але ўсё, што табе зручна. Ноўтбукі, планшэты... Нават неблагой ідэяй будзе маляваць план сваёй працы.
- 2) **Плануй**. Аптымальным лічыцца, калі чалавек распаноўвае 60% свайго часу, а 40% пакідае на непрадбачаныя выпадкі ці адпачынак. Планы павінны мецьца як на бліжэйшы дзень, так і больш глабальныя.
- 3) **Зацікаў сябе**. Прызнач нейкія ўзнагароджанні за выкананыя этапы работы. Памыў падлогу — з'еш цукерку.
- 4) **Працуй сучасна**. Шмат што можна рабіць больш эфектыўна, калі выкарыстоўваць сучасныя тэхнічныя сродкі. Напрыклад, добра засвой пошук інфармацыі ў інтэрнэце — і ты здзівішся, наколькі ён зробіцца хутчэйшым і больш эфектыўным.
- 5) **Падзяляй**. Размяжуй работу на асобныя задачы і прызнач для кожнай пэўны час. Напрыклад, адну ці дзве гадзіны займаешся самым цяжкім, а далей даеш сабе паўгадзіны на нешта лягчэйшае.

Спадзяюся, што мае парады дапамогуць, і ў цябе з'явіцца больш вольнага часу. І, напрыклад, ты зможаш напісаць у «Бязрозку» нешта цікавае.

Кацярына Тарасова

Вецер Армстронг

Якая яна, музыка ветру? Гэта пытанне можа ўвайсці ў спіс мільярднікаў па колькасці задаванняў. Тым не менш. Калі б, ідучы ў краму, вы чулі музыку, то якая б яна была? Вальс? Танга? Польшка? Ці, можа, мангольскія спевы? Я задумалася пра гэта не так даўно, калі ішла па вуліцы, а вецер забіваўся ў мае слухаўкі, нібыта хацеў быць музыкай. Але наўрад ці ён бы супаў са спевамі Brutto ці Вольскага. Для мяне ён больш жвавы і лёгкі. Для мяне ён Армстронг Льюіс.

Неяк, патрапіўшы на плошчу Верхняга горада, я шчыра пашкадавала, што Мінск не радзіма джаза. Дзіўна было б, каб гэта было так, але маё ўяўленне носіць па горадзе менавіта матывы саксафона. Незразумелае супадзенне, так? Чаму ў цэнтры Еўропы гучыць музыка Новага Арлеана? Але ўсё гэта вельмі лёгка патлумачыць.

Па-першае, гэтыя матывы самі па сабе вельмі жывыя, пазітыўныя і лёгкія, чым нярэдка нагадваюць чорна-белыя фільмы з удзелам Чарлі Чапліна. А выпадкі з такіх фільмаў здараліся са мной менавіта ў Верхнім горадзе. Адзін з іх — гэтым летам. Мы з сяброўкай вырашылі перачакаць залеву ў арцы нейкай кавярні. І пакуль быў час, я паспрабавала спалучыць прыемнае з карысным і прачытаць вершы, якія мне далі вывучыць. А далей ўяўляем: аркушы вецер вырваў з рук і вынес на дождж. Мы іх збіраем. Я паслізнулася на каменнях і звалілася на брукаванку. Усё змесціва незашпіленай сумкі — на плошчы. Пад дахам ратушы стаяць людзі і з усмешкамі глядзяць, як дзве вар'яткі пад дажджом ганяюць па плошчы нейкія дробязі. Што не кажыце, а атрымалася камічна. Самы сапраўдны фільм.

Па-другое, вельмі паўплывала на мяне гэтая музыка падчас навучання ў музычнай школе. Вельмі хацелася граць менавіта Армстронга, але ён мне не даваўся нават пад пагрозай выключэння. Яго я так і не зайграла, калі шчыра. Затое менавіта пад яго я вучылася танцаваць. Люблю гэта рабіць, хоць і не ўмею. Але сама гэтая музыка робіць мяне шчаслівай. Так аднойчы мы сабраліся вялікім гуртом і спрабавалі танчыць пад джаз тое, што прыходзіла ў галаву. Наш смех, напэўна, было чуваць нават у Новым Арлеане.

Час ад часу мне падаецца, што ўвогуле, калі б паветра насамрэч мела гук, то гэта быў бы Армстронг і прахалодны гук саксафона.

Мы живём у век паспяховых людзей. Яны, як у рэзюмэ, камунікабельныя, ініцыятыўныя, поўныя сіл і гатовы прыступіць да працы хоць цяпер, у любых умовах і на любых хуткасцях. Пачынаецца з малых гадоў: не паспеў сесці на стул — выбываеш з гульні, прапусціў кантрольную — не трапіў на Дошкугонару, не здаў іспыты — не атрымаў добры атэстат, заваліў ЦТ — не паступіў у ВНУ. Культура «дасягальніцтва»: не дасягнуў — не заслужыў шчасця.

А потым нервовыя зрывы, хранічныя захворванні, падлеткавыя псіхозы. Спробы вырашыць праблемы больш лёгкімі спосабамі: сысці з кантрольнай, са школы, з хаты, сысці ў іншую рэальнасць, сысці з жыцця. Да правалаў ніхто ніколі не гатовы. Цішэй за ўсё ламаюцца людзі, якія прывыклі ўсяго дасягаць, а потым раптам чагосьці не дасягнулі.

Я ніколі не буду працаваць у міліцыі, як марыў у дзяцінстве. Зрок так сабе, са спінай праблемы, сасуды слабыя — на медкамісіі ў Ваеннай акадэміі ніводнага шанцу. А яшчэ я не ўмею маляваць. Усе казалі: трэба больш трэніравацца. Трэніраваўся, размазваў слёзы па мальберце, рваў няўдалыя малюнкi.

А калі спыніў спробы і сказаў: «Больш не магу», адчуў сябе значна лепш. Абраў прафесію, у якой я на сваім месцы. Маляваць перастаў — пачаў пісаць нядрэнныя вершы. Што самае пацешнае, са здароўем стала лепей. Ды й сам я зараз куды больш шчаслівы.

Дык вось: вы маеце права быць слабымі.

Вы маеце права адмаўляцца ад работы. Нават важнай. Нават перспектыўнай. І канешне, не рабіць работу за іншых.

Вы маеце права на перадых. Гадзіну, дзень, тыдзень, месяц — колькі вам спатрэбіцца.

Вы маеце права стамляцца. І калі вам не хочацца гуляць з сябрамі (сёння або цягам месяца), значыць, вы маеце патрэбу ў адпачынку і не павінны адчуваць за гэта віны.

Вы маеце права на асабістую прастору. Вы можаце замкнуцца ў пакоі і не адказваць на пытанні кшталту «Чаму ты сумуеш?»

І, нарэшце, вы маеце права на медыцынскую дапамогу, калі адчуваеце неабходнасць у ёй. Баліць вам нага, ці вас мучаць начныя кашмары — для здароўя няма нічога несур'езнага.

Ніхто не зразумее нашы патрэбы лепш, чым мы самі, і ніхто не паклапоціцца пра нас так, як мы можам паклапаціцца пра сябе. Пакіньце за сабой права на слабасць — часам на гэта патрабуецца больш сіл, чым на самыя важныя і складаныя справы.

Жэня Вялько

Права на слабасць

Танец ці спорт?

Кажучы пра чырлідараў, рубрыку «Адзін дзень» можна смела павялічваць да аднаго месяца ці нават паўгоддзя. Як распавялі мне Віталь і Надзея Празаровічы, трэнеры каманды, падрыхтоўка да выступу — даволі складаны, але вельмі цікавы перыяд, які залежыць ад вялікай колькасці фактараў і пытанняў. Для пачатку варта адзначыць, што не чырлідары выбіраюць, якую спартыўную каманду падтрымліваць, а каманда запрашае чырлідараў. Так студыя Надзеі і Віталя супрацоўнічае з вядомай футбольнай камандай Вышэйшай лігі «Крумкачы».

Калі чырлідары ўжо належаць да нейкай каманды, яны вывучаюць іх графік гульні. У залежнасці ад яго і будуецца свой план трэніровак. Звычайныя трэніроўкі праходзяць два разы на тыдзень, і на іх асаблівай увагі не звяртаюць. А самыя важныя адбываюцца непасрэдна перад матчам: тут удакладняецца склад выступоўцаў, прадумваецца нумар, вызначаюцца дадатковыя дэталі. Мінімум — адна трэніроўка.

У мяне адразу узнікла пытанне: чаму ўсё гэта вырашаецца непасрэдна перад гульнёй, а не раней? На што мне з усмешкай патлумачылі, што ў камандзе няма пастаяннага саставу. Увесь час людзі мяняюцца, бо няма ніводнага чалавека, які б не быў недзе заняты (на вучобе ці працы). Ёсць два-тры чалавекі, якія з'яўляюцца амаль на кожную гульню, і гэта не залежыць ад іх здольнасцей ці майстэрства. Галоўнае — рэгулярнасць наведвання трэніровак. Бо так і адбываецца: адны ведаюць адно, другія — другое, трэція ведаюць тое, што і першыя, але з іншымі ўмовамі. Ну і складаецца каманда прыкладна так: хто можа выступаць у гэты дзень, той і выступае. Нават калі яны ведаюць розны матэрыял. З яго хутка збіраецца нумар.

Калі казаць непасрэдна пра дзень гульні, то нічога асаблівага там не адбываецца. Дзяўчаты самастойна даязджаюць да месца, пераапрацоўваюцца, робяць расцяжку (на гэта ў іх ёсць хвілін 10) і выступаюць. Калі надвор'е добрае, яны нярэдка застаюцца ў фан-сектары, дзе разам з астатнімі заўзеюць за футбалістаў. А пасля збіраюць рэквізіт і едуць дадому.

Туі Віталь пабег на заняткі, а Надзея дала мне добрую магчымасць пагутарыць з самімі чырлідаркамі.

Першае, што мяне зацікавіла: ці кожны можа займацца чырлідынгам?

На гэта пытанне мне з задавальненнем адказала **Аліна Каляда**:

— Галоўнае — жаданне. Калі ты шчыра гэтага захочаш, то паступова ў цябе з'явіцца і расцяжка, і ўменне чуць і трапляць у музыку, і іншыя патрэбныя навыкі.

Наступным было: «А як вы прыйшлі да такога занятку?» І тут ужо кожнай з дзяўчат было што сказаць.

Наста Шпакова: Мне заўсёды хацелася займацца нейкім відам спорту ці пай-сці танцаваць, але здароўе не дазваляла. А ў чырлідынгу няма такіх нагурузак, якія б мне былі забаронены. Тым больш гэта адначасова і спорт, і танец, і гімнастыка. Акрамя таго, тут вельмі здорава і класна!

Паліна Раманенка: Мяне ў чырлідынг прывяла сяброўка, маўляў, тут весела і файна. І я вырашыла паспрабаваць, бо гэта і мне было цікава: розныя падтрымкі, пірамідкі і іншае. Пакуль я ні разу не пашкадавала, што займаюся, бо тут на-самрэч вельмі класна!

Аліна Каляда: Мяне прывяло сюды тое самае «жаданне». Не аднойчы ў дзяцінстве глядзела амерыканскія фільмы, дзе групы падтрымкі так святочна і весела паказваюць свае нумары, і мне самой хацелася. Гэта сапраўды моладзева, файна і пазітыўна.

Вольга Казлоўская: Я тут таму, што ў свой час з'явілася жаданне выпусціць энергію, палепшыць расцяжку і навучыцца добра танцаваць. Яго падтрымала і мая сяброўка Ксенія Курбан. І вось мы тут, пакуль што толькі другі раз.

Дзіяна Пціца: Не раз бачыла на матчах, як прыгожа і весела глядзяцца дзяўчаты-чырлідаркі, і мне самой захацелася.

Хутка ў дзяўчат павінна была пачацца трэніроўка, таму я задала апошняе і самае цікавае пытанне: «Чырлідынг — спорт ці танец?»

«Спорт! — у адзін голас адказалі дзяўчаты. — Спорт са сваімі спаборніцтвамі і ўзнагародамі. У ім спалучаецца адначасова і фізічная падрыхтоўка, і танец, і гімнастыка».

Пасля да нас вярнулася Надзея, і ў дзяўчат пачалася трэніроўка, на якой яны разміналіся, а пасля вучылі неабходныя рухі.

Разышліся мы не вельмі хутка, але весела. Як я заўважыла, чырлідаркі ўвогуле людзі вясёлыя. Таму прапаную і вам паспрабаваць сябе ў гэтым відзе спорту і запаліць, а можа, і падліць масла ў свой агеньчык жыццярадаснасці.

Кацярына Тарасва

Правілы канцэртнага руху

Ну што, прыхільнікі актыўнага музычнага адпачынку, ужо пабывалі на самых гарачых фестывалях гэтага лета? Ці, можа, толькі нядаўна ўзялі квітку на канцэрт любімага гурта і рыхтуецеся да атрымання аўтографу з першых рук? Дасведчаны вы фанат ці проста хочаце добра правесці час на танцпляцоўцы, збіраецеся на лямпавы вечар у рок-клубе або міжнародны музычны фест — асвятчыць у памяці асноўныя правілы канцэртнага руху лішнім не будзе.

Сёння мы раскажам вам, як схадзіць на канцэрт і атрымаць максімум станоўчых эмоцый без шкоды для здароўя.

Збор інфармацыі

Спачатку вывучым месца правядзення канцэрта: калі вы плануеце трапіць у першыя рады на выступ папулярных выканаўцаў, вам трэба ведаць як мага больш. Не жадаеце спазніцца — вызначце свой маршрут да пляцоўкі загадзя. У халодную пару года прыйдзеца пакінуць вопратку ў гардэробе канцэртнай залы; пакуль вы шукаеце гэты самы гардэроб, больш аператыўныя фанаты ўжо займаюць месцы ля самай сцэны. Калі вы бераце з сабой сумку (пра тое, якія рэчы трэба браць з сабой, распавядзем ніжэй), то перад уваходам у залу давядзеца пакінуць яе ў камеры захоўвання (не на ўсіх пляцоўках ёсць такія камеры). У чаргу на канцэрт сусветных зорак некаторыя становяцца з самай раніцы, і ў такім выпадку трэба ведаць, дзе знаходзяцца бліжэйшыя прыбіральні, прадуктовыя кіёскі і месцы, у якіх можна ці сагрэцца, ці адпачыць у цені.

Экіпіроўка

Калі ў оперным тэатры прынята выглядаць, як на чырвонай дарожцы, то на рок-канцэрце або фестывалі электроннай музыкі ваш знешні выгляд — пытанне камфорту. Апрамаем ўсё самае зручнае: ніякіх шпілек, цесных чаравікаў, вузкіх спадніц і тугіх рамянёў. Будзьце гатовы да таго, што вам адтопчуць ногі, — і не рызыкуйце дарагім абуткам. Пазбаўцеся усяго, што можаце страціць у натоўпе (кулоны, тонкія ланцужкі,

брошкі і г.д.) і што можа нанесці шкоду іншым людзям (напрыклад, бранзалеты з шыпамі). Не нагружайцеся лішнімі слямі адзення — на канцэрце з вас сыдзе сем патоў.

Жыццезабеспячэнне

Не жадаеце сысці з канцэрта з-за дрэннага самаадчування — паклапаціцеся пра сябе загодзя: вазьміце неабходныя таблеткі, інгалятары і іншыя прэпараты, якія могуць вам тэрмінова спатрэбіцца. Калі вы не можаце пахваліцца выдатнай фізічнай формай, не раім сур'ёзныя нагрукі перад паходам на канцэрт: адскакаць некалькі гадзін на танцпляцоўцы і без таго нялёгкая задача. Збіраецеся доўга стаяць у чарзе — вазьміце з сабой ваду і што-небудзь перакусіць. Для гэтага неабавязкова браць торбу: поліэтыленавы пакет і пластыкавую бутэльку заўсёды можна выкінуць у бліжэйшую сметніцу.

Меры бяспекі

Разгарачаны натоўп — небяспечная і непрадказальная сіла. Калі публіка па якіх-небудзь прычынах раптам пачынае паводзіць сябе агрэсіўна, старайцеся адысці ад ачага беспарадкаў. Больш бяспечна перасоўвацца ўздоўж агароджаў або іншых меж танцавальнай прасторы. Трымайце за рукі тых, з кім прыйшлі: так вы не згубіце адно аднаго у натоўпе. Старайцеся ні ў якім разе не ўпасці і дапамагайце падняцца тым, каго збілі з ног. На маштабных канцэртах і фестывалях заўсёды дзяжураць ўрачы — дапамажыце тым, хто не можа сам дабрацца да машыны «хуткай дапамогі». Таксама не забывайце, што на канцэртах часта адбываюцца дробныя крадзяжы: не трымайце пры сабе нічога каштоўнага або рэгулярна правярайце кішэні. У канцы шоу не спяшайцеся да выхаду — гэта можа справакаваць цісканіну на выходах з канцэртнай пляцоўкі.

І памятайце: людзі, якія прыйшлі на канцэрт, хочуць атрымаць задавальненне гэтак жа, як і вы. Паважайце адно аднаго, і ўлётнага вам баўлення часу!

Слэм — дзеянне публікі, калі людзі наўмысна пхаюцца і ўразаюцца адно ў аднаго. Звычайна слэм ўзнікае на канцэртах рок-гуртоў і адбываецца ў створаным натоўпам коле перад сцэнай.

Правілы слэма:

1. Чалавеку, які ўпаў, неабходна адразу ж дапамагчы падняцца.
2. Перад слэмам зніміце ўсе упрыгожанні і дэталі адзення, якія могуць траўміраваць іх уладальніка або іншых удзельнікаў.
3. Нельга ўдзельнічаць у слэме, калі вашы «габарыты» вельмі адрозніваюцца ад «габарытаў» іншых удзельнікаў (худыя людзі нізкага росту ўдзельнічаюць у слэме асобна ад высокіх і масіўных).
4. Імкніцеся не падымаць локці вышэй за жывот: так вы засцеражаце сябе і не прычыніце шкоды іншым.
5. Ні ў якім разе нельга ўдзельнічаць у слэме, трымаючы ў руках шклянныя бутэльні і іншыя траўманебяспечныя рэчы.
6. Калі вы не хочаце ўдзельнічаць у слэме, старайцеся трымацца ад удзельнікаў на адлегласці ў два-тры метры.

Шлях ў іншыя светы

Сёння я хацела б пагутарыць пра кнігу, якая ў свой час уразіла мяне сваёй надзвычайнай сілай. «Змова Мэрліна» брытанскай пісьменніцы Дзіяны Уін Джонс — фэнтэзійны раман, не пазбаўлены недахопаў, але абсалютна чароўны і варты увагі.

Калі называеш імя аўтаркі, многія паціскаюць плячыма і адказваюць: «Не чулі пра такую». Усё змяняецца, калі дадаеш: «Яна напісала “Хадзячы замак Хаула”». Дзіяна Уін Джонс вядомая як аўтар фэнтэзійна-фантастычных твораў для дзяцей і дарослых; яе раманы серыі «Светы Крэстамансі» называюць папярэднікамі Гары Потара, аднак у нашых шыротах іх мала хто чытаў. Ведаюць якраз у лепшым выпадку пра «Хадзячы замак» і тое не задумваюцца, што ў гэтай анімацыі ёсць першакрыніца.

Дзіяна Уін Джонс стварае аб'ёмныя чароўныя светы, у якія з задавальненнем паглыбляешся. У многіх фэнтэзі-гісторыях не хапае добра прапісанага сэтынгу — у яе кнігах гэта ці не лепшая частка. Дадайце небанальныя, хвацкія сюжэты — і адразу зразумеецца, чаму пісьменніца атрымала такое прызнанне.

«Змова Мэрліна» — раман, напісаны ў 2003 годзе, але насамрэч гэта другая частка невялікай серыі кніг «Магіды». Першая кніга цыкла — «Непасціжная таямніца» — не выдавалася на рускай мове. Магчыма, таму што яна разлічана на больш дарослую аўдыторыю, а Дзіяну Уін Джонс перакладалі ў асноўным «для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту». Увогуле, абедзве часткі «Магідаў» уяўляюць сабой асобныя гісторыі, цалкам самастойныя, аб'яднаныя канцэпцыяй і сэтынгам.

У гэтай серыі аўтар распрацоўвае канцэпцыю магідаў — людзей, здольных падарожнічаць паміж светамі. У першай частцы цыклу ўвага засяроджана менавіта на іх супольнасці. У другой фокус зрушваецца, і магіды цяпер не галоўныя дзеючыя асобы, а яшчэ адзін складнік сусвету.

Раман «Змова Мэрліна» напісаны як дыялагічны апавед: два галоўныя героі расказваюць адно за адным кожны сваю частку гісторыі. Першы персанаж — Арыянрод Хайд, якая аддае перавагу звароту «Родзі», — дзяўчынка са свету Выспаў Блажэнных, такой альтэрнатыўнай магічнай Брытаніі. Яе бацькі — адны з прыдворных чараўнікоў, таму яна жыве пры двары разам са сваім сябрам Грундо. Яны становяцца сведкамі змовы, якая можа не проста прывесці да захопу і змены ўлады, але і знішчыць магію Выспаў Блажэнных і ўсіх бліжэйшых светаў...

Другі галоўны персанаж — Нік Мэлары — хлопчык, што жыве ў нашым свеце, але не зусім належыць яму. Ён хоча стаць магідам, але не можа па некаторых прычынах. Дзіўным чынам трапляе ў іншыя светы, блукае там. А потым Родзі спрабуе заклікаць на дапамогу моцнага чараўніка — і з'яўляецца Нік...

Такая дыялагічнасць дазваляе распавесці гісторыю ў поўным аб'ёме, бо падзеі, якія адбываюцца з кожным героем, маюць значэнне. Сюжэтная завязка — прыдворная інтрыга, змова — не проста лакальны канфлікт, але нешта, што можа стаць вялікай бядой для ўсіх светаў. Нічога не адбываецца проста так: кожная дэталёвая аказваецца важнай і значнай.

Фармат апавядання — два галоўныя персанажы, якія па чарзе распавядаюць адну і тую ж гісторыю, — добра працуе на паглыбленне сусвету рамана. Разам з Родзі мы спазнаем адзін свет — Выспы Блажэнных, своеасаблівы цэнтр магічнай светабудовы. Лінія Ніка дазваляе ўбачыць, што знаходзіцца за яго межамі: светаў вялікае мноства, і ўсе яны ўзаемазвязаны.

Маштабнасць таго, што адбываецца, проста здзіўляе. Адна з першых сцэн: мы разам з Родзі і Грундо назіраем, як вядзьмарыць яе бацька — маг надвор'я, задача якога упарадкаваць яго адпаведна з пажаданнем караля. І ён літаральна стварае надвор'е! І наступнае, пра што мы даведваемся: бацька Родзі — далёка не самы моцны маг пры двары, не кажучы ўжо пра ўсё астатнія Выспы. Не кажучы ўжо пра ўсё астатнія светы.

А як наконт таго, што для вырашвання свайго і прылеглых светаў Родзі давядзецца літаральна перавярнуць магічны сусвет? Так і цягне абвінаваціць аўтарку ў стварэнні Мэры і Марці Сью, праўда? Але пісьменніца зручна ўладкавалася: твае героі могуць быць колькі заўгодна звышмоцныя, калі размах тваёй гісторыі гэта дазваляе. Калі звычайны маг здольны стварыць надвор'е, то на што здольныя мацнейшыя чарадзеі?

Калі падзеі кнігі адбываюцца ў свеце, які літаральна з'яўляецца магічнай Брытаніяй, то як жа абысціся без рэверансаў у бок традыцыйнай брытанскай міфалогіі? У гэтым творы «мэрлін» — не канкрэтны чалавек, а назва пасады галоўнага прыдворнага чарадзея, самага моцнага ў сваім пакаленні. А як жа інакш? Кароль Артур, дарэчы, таксама з'яўляецца ў тэксце. Як і драконы.

Не ў звышмагутнасці персанажаў праблема. Як ужо ўзгадвалася, Дзіяна Уін Джонс сапраўды ўмее ствараць дзіўныя светы. А вось героі, якія насяляюць іх, выклікаюць пытанні. Галоўны герой Нік досыць дурны чалавек. Многія яго дзеянні прымушаюць сумнявацца ў яго разумовых здольнасцях. І ёсць пытанне, што ён робіць у творы (акрамя таго, што з'яўляецца прыемнай дэтאלлю для тых, хто чытаў «Непасціжную таямніцу»). Даволі пасіўная асоба, уцягнутая ў падзеі, якая не разумее, што адбываецца, і таму творыць невядома што.

З жаночымі персанажамі нейкая бяда: акрамя галоўнай гераіні іх не так і шмат, а тыя, якія ёсць, відавочна непрыемныя. Галоўная зладзюжка і яе дачка — дзве гідкія шкодныя цёткі. Сваячкі Родзі — вульгарная бабка, яе пасіўная дачка, невыносныя распешчаныя дзяўчынкі-блізняткі і вар'ятка-цётка. Хто ёсць яшчэ? Яе маці, пра якую мала што вядома. Вядзьмарка, што перадала свае веды Родзі, і самая моцная ведзьма Выспаў Блажэнных, і нейкія зусім трэцярадныя асобы. Сюжэтна значных мужчынскіх персанажаў больш.

Хутчэй за ўсё, некаторыя жанчыны — сваячкі галоўнай гераіні, напрыклад, — уводзіліся ў сюжэт выключна з гумарыстычнай мэтай. Ёсць такія ж мужчынскія персанажы — вучні майстара малітваў, з якімі сутыкаецца Нік. Але акрамя галоўнага героя ёсць яшчэ станоўчыя і сюжэтна значныя мужчынскія персанажы. А акрамя Родзі станоўчая толькі старажытная ведзьма, што перадала ёй свае веды.

Сярод усяго гэтага вульгарнага кветніка Родзі здаецца досыць адэкватным і разумным чалавекам — роўна да таго часу, пакуль яны з Нікам не сутыкаюцца асабіста і чытач не атрымлівае магчымасці зірнуць на яе чужымі вачыма. І раптам аказваецца, што Родзі — уладарная і схільная да гіперапекі, да таго ж упартая, як чорт.

Варта адзначыць, што такі зрух дапамагае па-сапраўднаму раскрыць персанажа. Мы бачылі героя яго ўласнымі вачыма, а потым нечакана глядзім на яго з боку, і ўсё аказваецца зусім не так. Мы думаем пра сябе адно,

але навакольныя бачаць нешта зусім іншае. І пазнаёміцца з абодвума меркаваннямі, хоць бы і ў кнізе, выдатна. Гэтак жа нам раскрываецца і Нік — з дапамогай Родзі мы цалкам усведамляем, наколькі ён лянівы і хітры.

Вось так і атрымліваецца, што персанажы амаль усемагутныя, але небездарныя. Такасама і ў жыцці сустракаюцца прыемныя і непрыемныя людзі, якім шмат што даруеш за іх станоўчыя якасці: ці то талент і кемлівасць, ці то вялікую ўнутраную энергію і здольнасць перавярнуць свет з ног на галаву. А калі можна дараваць людзям, то і кнігі заслугоўваюць такія шанец.

Марыя Свіст

Калі пажадаеце прачытаць «Змову Мэрліна», паспрабуйце адшукаць менавіта друкаваны варыянт, напрыклад, выданне 2006 года («Росмэн») і некаторыя выданні на арыгінальнай мове, вядома. Справа ў тым, што кожная частка кнігі мае своеасаблівую вокладку-ілюстрацыю: чароўныя арнаменты, асобныя для Родзі і Ніка. Падчас чытання кнігі гэтыя арнаменты пашыраюцца, каб напрыканцы сплясціся разам.

(Не)забытыя гульні: фестываль у Новай Баравой

Сёння пабачыць дзяцей, якія гуляюць на вуліцы, не так проста. У дварах, праўда, часцяком відаць купкі мам і бабуль, якія ўважліва сочаць за ўзвядзеннем пізанскіх веж і вялікіх кітайскіх сцен у пясочніцы. Але аматары будаваць з пяску пакуль яшчэ не настолькі самастойныя (і не так цвёрда стаяць на нагах), каб з гіканнем бегаць адно за адным, граючы ў казакі-разбойнікі», або ў «крата», або ў «выбівалу». У гарадскіх дварах у апошнія гады неяк занадта ціха, на наш густ.

З гэтай прычыны, атрымаўшы запрашэнне на фэст, прысвечаны забытым гульням, мы ўзрадаваліся. Каму ж не хочацца ўспомніць, як весела бегалася і гулялася гадоў гэтак дваццаць таму? Ды і неяк хочацца верыць, што старыя гульні гарадскіх двароў не адыдуць у нябыт і не стануць фактам гісторыі. Дзеці, як ні круці, заўжды застаюцца дзецьмі. І павінны гуляць у гульні. Вядома, не толькі на камп'ютары, прыстаўцы ці скартфоне.

І мы паехалі.

Шлях прывёў нас у малады раён Мінска — Новую Баравую. Адчуваючы сябе не менш чым Калумбамі, аглядзеліся. І — дзіва: першым на месцы нас сустрэў «Вітрувіянскі чалавек», адзін, мусіць, з самых вядомых малюнкаў Леанарда да Вінчы. Вуліца, між іншым, называецца імем вялікага мастака і вынаходніка.

Паўз пекныя навяткія дамы, паўз дагледжаныя газоны і сімпатычныя дзіцячыя пляцоўкі мы пакрочылі да Цэнтральнай плошчы — утульнай, аточанай з усіх бакоў дамамі. Свежы белы і зялёны колер, шкло, гравій пад нагамі. Шырокія драўляныя лавы, якія з аднаго боку ўтвараюць нешта накшталт спартыўнай трыбуны. Тут жа мякка цурчыць фантан: проста з пліткі пырскае ўверх вясёлая вада. Дзеткі — дробныя і большыя — бегаюць босыя, вішчаць і ўвогуле атрымліваюць асалоду.

Народу пакуль яшчэ не так многа: да афіцыйнага старту мерапрыемства хвілін дваццаць. Але сярод натоўпу ўжо ходзяць, збіраючы за сабою «хвосцікі» з зацікаўленай малечы, старыя добрыя знаёмыя — Кракадзіл Гена і Чабурашка. І музыка, што плыве над плошчай, над люстранымі вокнамі дамоў, над недалёкім стромкім борам, — гэтая музыка таксама старая і добрая, з тых савецкіх мультфільмаў, якія ўжо зрабіліся класікай.

— А штой-та? — пытаецца ў нас фігурыстая буфетчыца ў бялявым парыку (кузіна Веркі Сярдзючкі, не іначай). — А вы ці не журналісты? Ну, тады за мной!

Жвавую буфетчыцу, якая так і сыпле жартамі (і паспявае зрабіць з намі сэлфі на стары тэтрыс), завуць Зінаіда. Прыгожае імя — і, самае галоўнае, рэдкае. Зінаіда рыхтуецца частаваць гасцей: вакол яе падрыхтавана цэлая армія бутэрбродаў.

— Вы вось гэтыя вазьміце, — гасцінна частуе Зінаіда, жывая, быццам ртуць. — Вунь там з кілечкай! А яшчэ давайце кваску для рыўку!

Падбздэраныя такім гарачым (калі не сказаць, палымяным) прыёмам, мы вяртаемся на плошчу для ўласна «рыўка». Народу за некалькі хвілін там заўважна пабольшала. У небе, на радасць дарослым і дзецям, кружыць белы, як чайка, дрон. На шэрых плітках хтосьці паспеў пракрэсліць крэйдай квадрацікі класікаў,

і дзеці — асабліва дзяўчаткі — мінаючы, зацікаўлена пазіраюць, але падыходзіць не рашаюцца.

Нам жа тут, каля класікаў, класна шчасціць: сустракаемся з завадатаркай сён-няшняга фэсту **Марынай Іваноўскай**. Яна, усміхаючыся, распавядае:

— Увогуле, гэтая акцыя — не першая. Наш раён славіцца тым, што ладзіць масу такіх вольных мерапрыемстваў для сваіх жыхароў. А вось зараз мы паглядзелі ў неба — і зразумелі, што нам тэрмінова трэба пазнаёміць дзяцей з нашым дзяцінствам. Прапанаваць ім альтэрнатыву сядзенню дома ў тэлефонах, планшэтах, камп'ютарах. Для мяне асабіста вельмі важна, каб мая сямігадовая дачка ўмела скакаць у «рызыначкі». І я, шчыра кажучы, вельмі спадзяюся, што ўжо заўтра Новая Баравая пачне скакаць на скакалках, у «рызыначкі», граць у «квадраты». А дома мы — цалкам магчыма — зарубімся ў «марскі бой». У мяне асабіста ў маленстве любімай гульні былі «рызыначкі». Тут без варыянтаў. Менавіта таму хачу навучыць гэтамую сваю малую. Сёння буду паказваць ёй, як гэта правільна рабіць. Спадзяюся, многія таксама ўспомняць.

У нас тут вельмі шмат дзяцей на вуліцах. Але мне падаецца, што яны не зусім умеюць стасавацца адно з адным так, як гэта ўмелі мы. Пхаеш сваю рызынку ў кішэню, нясешся кудысь, абвязаеш вакол дрэва і скачаш. Гэта вельмі здорава і з боку фізічнага развіцця дзяцей, і з боку сацыялізацыі.

Яшчэ сёння вельмі важна тое, што бацькі павінны прыйсці разам са сваімі дзецьмі, каб навучыць іх гуляць у гульні свайго маленства.

Напхненне на гэтую акцыю з'явілася таму, што мы пазіцыянуем сябе як квартал для маладых сямей. Тут у нас амаль у кожнай кватэры ёсць дзеці — бачыце, на кожным балконе сохне дзіцячае адзенне. І яшчэ хацелася больш душэўнасці дадаць нашаму кварталу, падкрэсліць яго ўнікальнасць.

Кажучы пра падрыхтоўку да імпрэзы, думаю, варта адзначыць кожнага жыхара Новай Баравой. Таму што яны вельмі актыўна ўдзельнічаюць ва ўсіх нашых пачынаннях. Напрыклад, сёння вечарам будзе канцэрт. Тры тыдні таму на гэтай жа плошчы мы праводзілі канцэрт Ріапобой (у Канстытуцыі Новай Баравой адзін з пунктаў кажа, што кожны жыхароў мае права правесці на гэтай плошчы мерапрыемства). Ну, мы залажылі пачатак і заселі «ў засаду», чакаючы, што будзе далей. І што вы думаеце? Недзе праз тыдзень пасля канцэрта Ріапобой з намі звязаліся нашыя жыхары і кажучы: «Марына, мы ўмеем граць на музычных інструментах, мы хочам граць на нашай плошчы!» І сёння яны будуць выступаць. І я хачу адзначыць асабліва — называюцца яны AcousticBreeze. Займаюцца прафесійным каверам. І, увогуле, спадзяюся, што гэта — толькі пачатак.

Ад Новай Баравой варта чакаць... усяго. Адразу кажу. Абсалютна еўрапейскі фармат, абсалютна радасная і цёплая суполка. Дзівосныя людзі становяцца тваімі суседзямі. Той выпадак, калі ты ведаеш суседзяў у твар, па імёнах. І вялікая асалода з імі вітацца, размаўляць, бавіць час. Планы на будучыню вельмі празрыстыя: на нашым сайце (**newbor.by**) ёсць спецыяльны каляндар падзей, і там можна пабачыць усе самыя блізкія імпрэзы. Тры разы на тыдзень раніцай людзі займаюцца йогай, увечары, тут жа, трэніруюцца. Кожны чацвер спецыяльны майстар-класы для дзетак, а па пятніцах — танцы для іх бацькоў.

Увогуле, вельмі хочацца, каб дзеці ўсміхаліся, каб сёння ўсім спадабалася і каб заўтра ў Новай Баравой гулялі ў гэтыя гульні.

Госці фестывалю дзеляцца сваімі ўражаннямі

Алёна: Супер! Упрост выключна! Цэлюю праграму арганізавалі. Быў бы наш малы трохі большы — яму б яшчэ цікавей было. А так Чабурашку з Кракадзілам пакуль баіцца, хаця за імі і бегае. У мяне самой у дзяцінстве ўсе гульні любімыя былі: «класікі», «рызіначкі», «квадрат», хованкі. Ад вечара ўвогуле чакаю забавы ды радасці, смеху, гульняў для дзетак. Зычу ўсім, каб дзеткі раслі здаровымі і прыносілі толькі радасць.

Тамара: Уражанні самыя цудоўныя, як, напэўна, і ў большасці. Я сама ўжо бабуля, і мне пра такое маленства можна было толькі марыць. У маім дзяцінстве было прыкладна тое самае — тыя ж скакалчкі ды класікі. Бачыць столькі шчаслівых людзей, якія клапоцяцца пра сваіх дзетак, — гэта ўражае. Проста фантастыка. Хацелася б, каб нашы дзеткі пачыналі сваё жыццё з радасці, з зацікаўленасці, каб пасля імкнуліся адкрываць новае, бачыць болей, вучыцца, жыць годна.

Інга і Сяргей: Вельмі весела, мора пазітыву. Уражае колькасць дзетак вакол. Сама па сабе ідэя суперская. Я ўжо патэлефанавала дзядулі, каб прыехаў, бо — весела. («А я сябрам пазваніў, — дадае Сяргей. — Яны таксама прыедуць».) З любімых гульняў у нас «рызіначкі» (Інга) і халі-хало (Сяргей). Увогуле, мы прыехалі без асаблівых чаканняў, таму так і ўразіліся. Хочам павесяліць дачушку, пагуляць у гульні, успомніць дзяцінства. Хай ва ўсіх вакол будзе добры настрой!

Разняволена абыходзім плошчу па перыметры: Кракадзіл Гена апантана танчыць, а дзеці побач з ім пэтам паўтараюць яго рухі. Амаль адразу, без перадышкі, аб'яўляюць спартыўную размінку — і вось ужо дзеці цягнуць рукі да неба, і падскокваюць на месцы, і прысядаюць пад кіраўніцтвам жвавай дзяўчыны з мікрафонам.

Праходзяць і абяцаныя ў абвестцы майстар-класы: усім ахвотным прапаноўваюць паскакаць у «рызіначкі» ды класікі, а хлопцам — пагуляць у «квадрат».

— Пацаны, хто ў «квадрат»? Падымаем рукі, хто ў «квадрат»!

Рук — лес.

Адзін з хлопчыкаў вырашае далучыцца да дружнай дзявочай кампаніі з «рызіначкамі», а яго голасна адгаворваюць:

— Ды куды табе, ды яны ж ведаеш, як будуць скакаць? Яны па шыю зацягнуць рызінку і будуць скакаць! Яны ж — дзяўчаты. Падступныя.

Хлопчык, аднак, у дзявочае падступства не верыць. Затое праз некалькі ўзроўняў гульні з вельмі круглымі вачыма назірае, як рызінка павольна падпаўзае да ўзроўню пояса і як дзяўчаткі без асаблівага высілку папіраюць гравітацыю.

На майстар-клас па класіках утварылася цэлая чарга. Чарзе тлумачаць, як трэба кідаць каменьчык і як скакаць. Буфетчыца Зінаіда, слухаючы, раптам не вытрымлівае і адбірае ў майстара каменьчык са словамі:

— Давай пакажу!

І скача, па-майстэрску балансуючы на адной назе, і прыгаворвае не без какетлівасці:

— Вось так яно робіцца, бачыце? А? А?

Аматары класікаў бачаць. І рагочуць так, што пасля выступлення прыўкраснай Зінаіды патрэбна невялікая паўза, каб усе адсмяліся.

Тым часам адкрываецца фотазона з кумірамі: «Зрабіце сваё сэлфі з зоркамі эстрады!» Мы, натуральна, рушым у разведку. І, не стрымаўшыся, побач з іншымі ахвотнымі фатаграфуемся з «ModernTalking»: што зробіш, нават у самых адважных карэспандэнтаў ёсць свае слабасці.

Побач з фотазонай — спартыўная сценка, там няспынна віруе жыццё: дзеці лезуць уверх, саскокваюць, зноў лезуць, качаюцца на кольцах. У куточку на маленькіх століках малююць — маму, тату, дамы, дрэвы, самалёты, вясёлку, марожанае. Спрэс неабходныя ў жыцці рэчы, як ні круці.

Пакуль хтосьці малюе марожанае, марачы пра яго, недалёка ад буфета Зінаіды марожаным, самым сапраўдным, частуюць. Тут ужо на любы густ, усіх колераў вясёлкі — але асабліва папулярнае шакаладнае.

Няўрымслівая Зінаіда тым часам вырашыла далучыцца і да гульні ў «рызыначку» на ўзроўні профі. І скача насуперак усім законам фізікі, голасна папярэдзіўшы ўсіх вакол:

— Грамадзяне, асцярожна! Занос адзін метр!

Папярковыя самалёцікі лятуць з зоны ціхіх гульняў — там якраз адбываецца чарговы майстар-клас. І тут жа натоўп рассоўваецца, каб даць месца гульні ў «ручаінку» і «гарачую бульбу». Мячык імкліва лётае, датыкаючыся да дзіцячых рук — прыручае маленькае сонца.

І чамусьці верыцца: старыя гульні жывуць.

Не забытыя, не.

Незабытыя.

Пра тое, як гуляць у згаданыя і яшчэ многія іншыя гульні, чытайце ў наступным нумары!

Аляксандра: Мы толькі нядаўна прыйшлі, я прывяла сваіх дзяцей. Вельмі весела, абстаноўка прыемная. Людзей шмат, але дарослыя пакуль яшчэ саромеюцца ўдзельнічаць у гульнях. Я сама дзяўчынкай любіла «рызыначкі». Чакалі кожны перапынак у школе, каб паскакаць. Мне самой вельмі хацелася б паўдзельнічаць. Але не ведаю, пакуль таксама саромеюся. Дзеткам я пажадала б часцей выходзіць на двор, засвойваць старыя гульні, знаёміцца між сабою, весяліцца.

Злата, Юрый і маленькі Ілья: Уражанні самыя прыемныя. І надвор'е добрае, і Гена з Чабурашкай тут. Для нашага Ілы, праўда, самае важнае тут — квадракоптар, яму вельмі падабаецца. Нашы любімыя гульні — гэта «рызыначкі» (Злата) і квадрат (Юрый). Эмоцыі затапляюць. Хочацца ўспомніць дзяцінства. Ад аднаго віду Кракадзіла спёрла дыханне. Няхай усе як след павесяляцца, няхай будуць здаровыя.

Маргарыта Латышкевіч

Пра кнігу вашых прыгод

Слоган мультфільма — «Калі праблемы цягнуць на дно, глядзі ўверх!». І ён менавіта пра гэта — як глядзець уверх. Бо калі вы будзеце ўсё жыццё апускаць галаву, то выпусціце з-пад увагі дом, які ляціць над вамі на паветраных шарах.

Хлапчук Карл Фрэдрыксан назірае за кінахронікай прыгод знакамітага вандроўцы — Чарльза Мунца, якога абвінавачваюць у тым, што яго знаходка — шкілет вялікай рэдкай птушкі — падарожнік ляціць, каб прывезці наступны раз не шкілет, а саму птушку, каб даказаць, што ён не хлусіць.

А маленькі Карл Фрэдрыксан знаёміцца з Элі — вясёлай, задзірлівай, гаманкой дзяўчынкай, з-за якой ён зломіць руку і якая праз гады стане яго жонкай. Жыццё з Элі — як кінахроніка, альбом, дзе мы разглядаем фота важных падзей. Шчасце, драма, адчай, прыняцце, жаданне жыць далей. Тут ёсць невялікі сюжэт пра боль гэтай маленькай жанчыны, што яна змагла перажыць, дзякуючы працягнутай руцэ. Гэта маўклівыя кадры, якія не становяцца ад гэтага сумнымі, — яны прабіраюць да дрыжкаў.

Карл і Элі пражылі разам добрае жыццё, якога хапіла б не на адзін фільм. Але сцэнарысты вырашылі інакш: адсачылі жыццё галоўнага героя да 78 гадоў і пачалі актыўнае апавяданне менавіта з гэтага ўзросту. Дарэчы, вобраз сэра Фрэдрыксана створаны на аснове Спенсера Трэйсі, Уолтара Матау, Джэймса Уйтмара — трох геніяльных акцёраў, што атрымлівалі ўплывовыя прэміі. І, як казаў сам рэжысёр мультфільма, «яны былі кімсьці больш вялікім, чым проста бурклівыя старыя». Як і наш герой, зрэшты.

Ён зачыніўся ў сваёй хаце, што цяпер знаходзіцца пасярод будоўлі. Карлу Фрэдрыксану

Мультфільм «Уверх» атрымаў прэмію «Оскар» у намінацыях «Лепшы анімацыйны поўнаметражны фільм» і «Лепшая музыка да фільма».

пагражае перасяленне ў дом састарэлых. А ён не можа кінуць хату, адбудаваную ім з яго Элі.

Лепшы варыянт ўцёкаў ад супрацоўнікаў дома састарэлых — палёт на надзіманіках. Вельмі нагадвае «Загадкавы востраў» Жуля Верна. З гэтага рашэння і пачынаюцца яго прыгоды разам з маленькім скаўтам, вялікай птушкай і прыблудай-сабакам галоўнага злодзея.

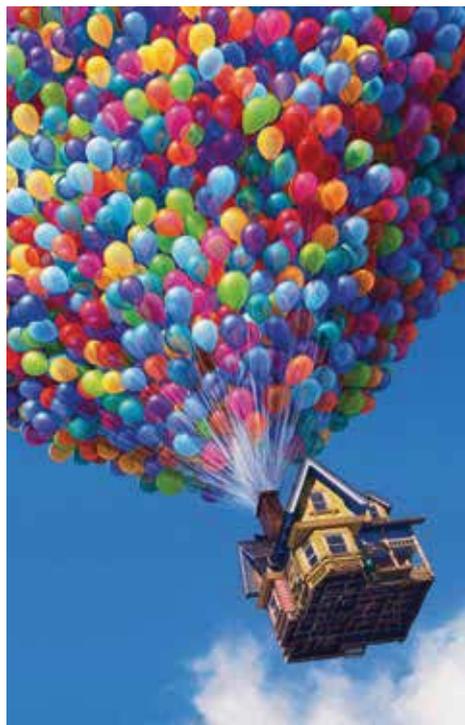
І чым далей, тым больш сэр Фрэдрыксан ажывае. Пасля смерці жонкі ён упаў у дэпрэсію, і адзіным сэнсам яго жыцця стала абарона сваёй хаткі. Іх з Элі прыгода даўжынёй у жыццё скончылася. Але жыццё працягваецца. І часам старым патрэбны хтосьці, хто б сказаў ім менавіта гэтыя словы.

Гэты мультыплікацыйны фільм кажа пра такія важныя рэчы, як рэчы. Што для нас рэчы? Насамрэч — гэта глупства. Галоўнае — успаміны і ўчынкі. Так, успаміны можна захоўваць у рэчах. А можна захоўваць у сабе. І часам страты — як чарговая страта сэра Фрэдрыксана — абарочваюцца новымі набыткамі.

Гэты мультфільм закранае шмат праблем. Пара не можа мець дзяцей, дзіця хоча прыцягнуць да сябе ўвагу бацькі — пра гэта гаворыцца між іншым, недакучліва. Як бы нам не хацелася пазбегнуць непрыемнасцей, непрыемнасці — гэта частка нашага жыцця — натуральная частка. І карціна кажа пра гэта проста і без надрыву. Колькі б вам не было гадоў, усё адно можна вагацца: што трэба рабіць цяпер? І «Уверх» дае маленькія падказкі, працягвае руку, як працягнуў руку Карлу Фрэдрыксану скаўт Расэл.

І яшчэ — самае галоўнае тут: памятай, што для вашых старых жыццё таксама не павінна заканчвацца, хоць яны ўжо састарэлі. І яны могуць быць натхняльнымі героямі — разумнымі, дзейнымі, трохі бурклівымі, але тут ужо нічога не зробіш. Карл Фрэдрыксан спачатку і Карл Фрэдрыксан напрыканцы фільма — два розныя чалавекі. Іх адрознівае тое, што ў другога з'явілася нешта жывое ў жыцці. З'явіўся інтарэс да жыцця. Ён здзейсніў мару свайго дзяцінства. 78 гадоў — час, каб марыць далей.

Вучыце сваіх старых карыстацца камп'ютарам, хадзіце з імі ў кіно, фатаграфуйцеся з імі. Падарыце ім іх Новую Кнігу Прыгод.

У 2008 годзе Канскі фестываль парушыў многія свае традыцыі. І адным з такіх парушэнняў стала карціна, якая адкрывала фестываль, — мультыплікацыйны — упершыню — фільм.

Святлана Курганова

Гена-гейзер

— **Д**зін! — вытанчанае фарфоравае кашпо, падоранае Але Іванаўне на Дзень настаўніка, не вытрымала націску, саслізнула з падаконня і разбілася. Гена уцягнуў галаву ў плечы і падрыхтаваўся да чарговай прачуханкі. І чаму з ім заўсёды так?

— Кейзер! Што на гэты раз? І калі гэта скончыцца...

— Але вы ж самі прасілі, Ала Іванаўна! — паспрабаваў абараняцца віноўнік усіх класных бед.

— Я прасіла цябе разбіць любімае кашпо? Не думаю, што ў абавязкі дзяжурнага ўваходзяць пракуды.

— ... за што не возьмецца, усё сапсуе ...

— ... не чалавек, а хадзячая непрыемнасць ...

— Адно слова — гейзер! Фантан разнастайных недарэчнасцей.

Гена шпурнуў палівачку і выскачыў за дзверы. Як жа ён ненавідзіць гэтую школу! Бясконцыя дзяжурствы і грамадскія даручэнні! Усіх аднакласнікаў, разам узятых. Чэрствых педагогаў, што любяць прыдзірацца. Плюс буркатлівых і шчодрых на санкцыі продкаў. Плюс ... О, гэтых мінусовых плюсаў ў жыцці чатырнаццацігадовага падлетка назапасіўся не адзін дзясятка. І нават не два.

У прынцыпе, сяброў, родных і іншых датычных да трагедыі можна было зразумець. Каму спадабаюцца рэгулярныя зачэпкі, дурныя пытанні і яшчэ больш дурныя адказы, хібы, сапсаваныя рэчы, пустая балбатня?

А па-іншаму не атрымлівалася. Добрыя намеры ператвараліся ў правіны. Зарок маўчання — у фантан бязглуздасцей. Спробы канцэнтрацыі — у правалы. Ён не мог уседзець на месцы, скідваў усё, што траплялася на шляху, — чужыя пеналы і заплечнікі, крэслы і мел. Цяпер вось да вазонаў справа дайшла.

І каб жа празмерная актыўнасць распаўсюджвалася на перамогі! Куды там! У кантрольных і дыктоўках памылка на памылцы танцавала феерычную сальсу, тэарэтычны матэрыял запамінаўся няскладнымі кавалкамі, а нязграбныя па на фізкультуры выклікалі выбухі рогату. Аднакласнікі цураліся, настаўнікі ўпрыгожвалі дзённік нядбайнага гадаванца «перламі» педагагічнай думкі, бацькі рэагавалі, як маглі. Жыццё паступова ператваралася ў сапраўднае пекла, выхаду з якога, здаецца, не мелася.

Прыгажуня:

Проста негатыўнае зачараванае кола! У чымсьці, безумоўна, вінаваты ты сам. Але не ва ўсім жа!

Трэба вельмі-вельмі пастарацца вывесці жыццё на правільную дарогу. Каб з'явіліся на шляху прыемныя моманты — сяброўства, каханне, прыгожыя ўчынкі, рэчы, словы... Наша жыццё павінна нам падабацца. Інакш — у чым яго каштоўнасць?

Я б звярнулася да псіхолага. Усё ж такі яны ў розных сітуацыях выдатна разбіраюцца. Неяк міла і няцяжка выходзіць: тэсцікі дадуць, карцінку намалюваць прапануюць, загадку разгадаць. Потым размову цікавую завядуць. Хіба і ні пра што. А ўсе нашы праблемы раптам зразумелымі і вырашальнымі аказваюцца. І ты раптам разумееш, як трэба дзейнічаць.

І яшчэ маленькая парада: паспрабуй сваю празмерную актыўнасць на нешта карыснае накіраваць. Запішыся ў секцыю, дзе адразу знойдзеш калі не сяброў, то аднадумцаў. Або аздараўленчым бегам займіся. А лепш барабан купі. І стукай (калі, вядома, з пачуццём рытму сябруеш, а суседзі не будуць супраць)! Года не пройдзе, цябе ў групу музычную паклічуць — запаліцца новая зорка на небасхіле.

Прасунуты старшакласнік:

Пра мэту: да пекла яшчэ пілаваць і пілаваць. Гэта калі напраткі, нікуды не збочваючы. Ты амаль на старце. Курс змяніць не збіраешся?

Падумаеш, гіперактыўнасць! Праходзілі. Я і сам такі быў. Класа да пятага. Потым узяў сябе ў рукі, знайшоў час зазірнуць да псіхолага. Пракансультаваўся. Настроіўся на вынік. І пайшоў. Удала, між іншым. На сярэбраны медаль. Годзік застаўся да мары. Упэўнены, што спраўлюся. Ужо і ўнівер абраў. І спецыяльнасць.

Ала Іванаўна твая ўсё робіць правільна! Гіперактыўнасць варта накіроўваць у прадуктыўнае рэчышча, тады менш памылак здараецца. Нездарма яна цябе дзяжурыць прымушае. Прымі гэта як дапамогу.

Цяпер пра ўласны ўклад: ты можаш сабе дапамагаць і сам. Пачнём з малога — завядзі сабе нататнік-планінг. Табе неабходна навучыцца сябе кантраляваць. Спланаваў заняткі на тыдзень, і кожны дзень, а можна і часцей, карэктуюеш планы, адзначаеш, чаго ўдалося дасягнуць, а чаго (і чаму) не. Выдатна дысцыплінуе і стварае адчуванне дзелавага стылю жыцця.

Гіперактыўны чалавек не можа доўга факусіраваць ўвагу, мае патрэбу ў рэгулярнай разрадцы. Што рабіць? Згаджацца на выкананне разнастайных даручэнняў. Часцей напрошвацца на адказ ля дошкі, калі цяжка даецца прадмет. Тлумачэнні настаўніка візуалізуй — пішы канспекты, апорныя схемы, запаўняй табліцы, малой «разумныя карты», сэнсавыя мадэлі.

І апошняе: выберы для сябе сітуацыю поспеху. Праўда, хоць бы ў секцыю запішыся. Або пасябруй з такім жа гейзерам — фантанаваць добрымі ідэямі прасцей разам.

Вопытны псіхолаг:

Абавязкова запішыся на кансультацыю. Псіхолаг цябе не з'есць. Калі не адважваешся, падключы бацькоў.

Не хачу палохаць, але... Відавочны сіндром дэфіцыту ўвагі з гіперактыўнасцю. Мала таго, што дыягназ несучасальны (але не пякельны), яму часта спадарожнічаюць моўныя і камунікатыўныя парушэнні, эмацыйныя зрывы і іншыя праблемы.

Сапраўды, гіперактыўнаму падлетку складана спакойна сядзець і слухаць; ён мітусіцца, шмат рухаецца, увесь час нешта губляе або ламае, спатыкаецца, траўміруецца. Яму складана канцэнтравать увагу: перапытвае суразмоўцу, але рэдка чакае адказаў. Вядома, такія манеры раздражняюць навакольных.

Псіхолагі адзначаюць ўсплёск гіперактыўнасці ў 14-гадовым узросце. У гэты час у арганізме адбываюцца найбольш інтэнсіўныя змены на шляху да біялагічнай сталасці. Абвастраецца жаданне здавацца дарослым, што выяўляецца ў павышаным узроўні патрабаванняў. Асноўны матыў паводзін — імкненне заняць годнае месца сярод аднагодкаў.

Праз гіперактыўнасць у тым ліку адбываюцца няўдачы ў стасунках. Падлетак дрэнна прыстасоўваецца да новай абстаноўкі, новага калектыву, а яго паводзіны ствараюць рэпутацыю няўдачніка і хранічнага парушальніка.

Дзейнасць звычайна не мае мэты і матыву, пачуцці павярхоўныя, што цягне за сабой незмястоўнасць камунікацыі, непаслядоўнасць паводзін. З-за нецярплівасці і ўзрушлівасці пастаянна ўзнікаюць канфлікты.

З узростам актыўнасць праходзіць, а няўважлівасць і імпульсіўнасць паглыбляюцца. Але не варта адчайвацца. Сіндром — гэта яшчэ не хвароба, яго варта адкарэктываць і зрабіць кіруемым:

- ✓ Не губляй часу і звярніся па кансультацыю.
- ✓ Калі трэба, пагадзіся на дапамогу ўрача-псіхолага або псіхатэрапеўта.
- ✓ Старайся накіроўваць лішнюю энергію на стварэнне, а не на разбурэнне.
- ✓ Трэніруй ўвагу.
- ✓ Выбірай разумныя магчымасці для хуткай «разрадкі».
- ✓ Складаныя заданні драбі на простыя часткі і выконвай паэтапна.
- ✓ Задавай пытанні і выслухоўвай адказы да канца.
- ✓ Узнагароджвай сябе за добрыя вынікі.
- ✓ Навучыся ставіць мэты і дасягаць іх.
- ✓ Настойвай на дакладных інструкцыях.
- ✓ Усведамляй свае становішчы і адмоўныя рысы, вер, што станеш лепшым.

Бабуля з пруткамі:

І чаго напрыдумляў? Справішся ты са сваімі няўдачамі! Да псіхолага схадзі абавязкова. Можаш маму з сабой захапіць. А на выхадных паедзем на лецішча. Здрава ты ўмееш з садам ладзіць! Лепшага памочніка мне не адшукаць! Аднакласнікам і педагогам паглядзець бы, на што ты ў мяне здольны. Каму яшчэ так з унукам пашанцавала?

Стыхіі эмоцый

Кожнаму для камфортных зносін неабходныя эмоцыі, пажадана — станоўчыя. Але ці заўсёды мы можам правільна іх вызначыць і падабраць патрэбныя словы? Згадаем сітуацыі: чалавек дрэнна сябе адчувае, сумуе, стаміўся, шукае выйсце са складанага становішча, заклапочаны пошукам згубленага... І ва ўсіх гэтых выпадках яму могуць задаць зусім недарэчнае пытанне: «Чаму ты такі злосны?» Мімаволі зазлуеш! Мы вырашылі таму падрабязна вывучыць словы семантычнага поля «Эмоцыі», разабрацца, з якімі з’явамі яны звязаны, і такім чынам скласці ўяўленне пра эмацыянальную карціну свету нашага народа. Прадметам вывучэння сталі кампаненты кагнітыўных метафар. Мы вылучылі наступную гіпотэзу: часцей за ўсё для стварэння кагнітыўных метафар семантычнага поля «Эмоцыі» выкарыстоўваюцца вобразы вады, агню, паветра, жывой істоты. Цікавым будзе і параўнанне лексічнага напаўнення азначаных метафар з адпаведнымі ім рускімі, тым больш што нагодай для нашых навуковых пошукаў стаў артыкул рускага даследчыка Ю. У. Малковай пра эмацыянальную карціну свету рускіх, таму такі аналіз з пункту гледжання беларускай мовы набывае самастойную значнасць і патрабуе дадатковых намаганняў.

Так мы даведаліся, што кагнітыўнымі лічаць метафары, якія не толькі з’яўляюцца сродкам выразнасці, але і маюць адпаведны пазнавальны патэнцыял, — дапамагаюць разумець і адрозніваць чалавечыя пачуцці і іх праяўленне (эмоцыі).

У аснове такіх метафар ляжаць аналогіі з вадкім рэчывам (*страсці кіпяць, прыліў пачуццяў*), з полымем (*гарэць жаданнем, полымя кахання*), з паветранай стыхіяй (*бура запалу, парыў пачуццяў*), з хваробай, атрутай (*перахварэць каханнем, зайздрасць атручвае душу*), з жывой істотай (*пачуцці нараджаюцца, жывуць, паміраюць*). Метафары адмоўных эмоцый часта грунтуюцца на аналогіі з усім тым, што прыносіць боль шляхам вонкавага, механічнага ўздзеяння. Негатыўныя пачуцці *грызуць, раняць, точаць, пранізваюць сэрца*.

Відавочнай з'яўляецца неабходнасць аналізу падстаў для скрытых параўнанняў і ў роднай мове. Мы вывучылі навуковыя артыкулы азначанага зместу, удакладнілі тэрміналогію, прааналізавалі ўрыўкі з мастацкай літаратуры і знайшлі метафары з кампанентамі «гнеў», «гора», «радасць», «шчасце». Выбраўшы ўрыўкі, у складзе якіх ёсць кагнітыўныя метафары, вылучылі сярод іх прыклады з вобразамі вады, агню, паветра, жывой істоты, а таксама выявілі адрозненні гэтых трыпаў у параўнанні з рускай мовай.

Вучоны У. А. Успенскі правёў аналіз рускіх метафар кшталту *испытъ горя, глубокое горе, тяжелое горе, горе придавило его; радость разливается в человеке, бурлит, играет*. Ён адзначыў: адзіны матывуючы вобраз тут — вада. Гора мысліцца як цяжкая вадкасць, што запаўняе некаторы басейн, на дне якога знаходзіцца чалавек, а радасць — гэта лёгкая светлая вадкасць, лягчэйшая за паветра. Яна можа авалодаць усёй сутнасцю чалавека і, перапаўняючы яго, выліцца вонкі (*дыхаць, свяціцца радасцю*).

Уяўленне пра эмоцыі як пра вадкае, а не сыпучае ці цвёрдае рэчыва выключае такія спалучэнні, як *накарміць захваленнем, з'есці пакуты, высыпаць смутак*. Так, дазволена выпіць келіх, кубак, але не чарку, шклянку, бутэльку *пакут*. Можна *абліць пагардай*, але не жалем.

Нельга вымяраць пачуцці, напрыклад, казаць пра літры захвалення, але ёсць жартоўнае выказванне *нуль увагі*.

Аналіз метафар з лексмай «гнеў» у творах М. Багдановіча, Ф. Багушэвіча, Я. Баршчэўскага, Э. Ажэшкі, З. Бядулі, Р. Барадуліна, В. Адамчыка, У. Арлова паказаў, што часцей за ўсё яны ствараюцца на аснове падабенства з вадой, напрыклад, *прыліў*

гневу, кіпела гневам, перапоўненыя гневам; трэба, як на хвалі, алею выліць; накіпелы гнеў; поўны гневу, захліпнуўся гневам, гнеў пырскаў, вочы наліліся вялікім гневам і інш.

Амаль столькі ж метафар створана і на аснове падабенства з агнём: *загасіў полымя гневу, ачахла полымя гневу; грымеў гневам, перунамі, маланкамі; гневам гарэў, распаляўся, успыхнуў, вочы кідалі маланкі гневу.*

Радзей сустракаюцца скрытыя параўнанні з жывой істотай: *гневам дыхаюць радкі, гнеў вырас, нішчыў цела, заклекатаў у грудзях; голас, як бы прыдушаны гневам.*

А калі разглядаць слова «радасць», то яно якраз такі часцей звязана з уяўленнем пра жывую істоту: *нельга было пачуць ні каліва радасці, радасць вырасла, нарадзілася, жыла ў сэрцы, душыла, мяккім птушанём затрапяталася, гарачая звар'яцелая радасць паднялася; сполах, перамешаны з радасцю, затрапятаўся на твары і інш.*

Шмат прыкладаў звязана з вадой: *радасць аблівала, будзе хвалямі нарастаць; вадую, як рэчка на зgone зімы, разлілася; захлынаючыся ад радасці; як вада на каменьчыках, пералівалася ў душы.*

Намі было разгледжана 75 кантэкстаў са словам «гнеў», 195 — са словам «радасць», 117 — са словам «гора», 100 — са словам «шчасце». Падчас даследавання было выяўлена: самымі багатымі з'яўляюцца семантычныя палі слоў «гнеў» і «радасць».

Самае нешматлікае поле аказалася ў слова «шчасце». Для стварэння адпаведных кагнітыўных метафар часцей за ўсё ўжываюцца вобразы вадкасці, жывой істоты і агню. Не былі знойдзены прыклады з выкарыстаннем вобраза паветра ні па адной з пералічаных эмоцый. Але мы не губляем надзеі зрабіць у гэтым напрамку хоць невялікае адкрыццё.

Для рэlevantнасці неабходна вывучыць большую колькасць кагнітыўных метафар. Таму намі быў складзены спіс эмоцый, у які ўвайшло амаль 50 лексем, і іх вывучэнне — наступны этап нашага даследавання.

Віталіна Віннік, вучаніца 9 класа
Сноўскай сярэдняй школы
Нясвіжскага раёна Мінскай вобласці

Як паспець усё

Як часта хочацца, каб дзень меў больш за 24 гадзіны. Бо як паспець усё, што трэба і падабаецца рабіць, у адзін дзень? Складана. Але, як паказвае практыка, магчыма. Сваім прыкладам гэта пацвярджае Аляксандр Вяргун, які вучыцца ў ліцэі №1 пры БДУІР і разам з гэтым грае ў тэатры, прафесійна збірае кубік Рубіка, займаецца праграмаваннем, фатаграфіяй, удзельнічае ў розных алімпіядах, марыць стаць зоркай рэпа, — і гэта далёка не ўсё, што вылучае яго сярод астатніх. Каб пералічыць усе яго захапленні і дасягненні, нам спатрэбілася б не адна старонка. Але мы вырашылі пагутарыць з ім толькі пра асобныя цікавосткі.

— Распавядзі, якое з захапленняў табе прыносіць найбольшае задавальненне?

— Задаволены я кожным з іх, але найбольш люблю фатаграфаванне. Фатаграфія, як і музыка, — занятак для душы. Я ўжо правёў не адну фотасесію і маю сваю суполку ў «Укантакце». А знаёмства маё з фатаграфіяй адбылося вельмі своеасабліва. Пару гадоў таму летам мы паехалі з бацькамі адпачываць у Санкт-Пецярбург. У мяне быў фотаапарат, але карыстацца я ім не ўмеў. І вось прыехаў дадому і засмуціўся — не атрымалася ніводнага добрага кадра. І тады мама прапанавала пайсці на курсы фатаграфавання. Пайшоў — адвучыўся. Мяне гэта захапіла. Пасля пачаў разбірацца самастойна і нават крыху паглыбіўся ў відэаграфіку. Гэта было адно з маіх першых захапленняў.

— Як мне вядома, ты займаешся яшчэ і музыкай...

— Так, музыку мы пішам, але своеасабліваю (смяецца). Мы пішам рэп. І яшчэ каверы на розныя вядомыя песні. Выступаць даводзілася пакуль толькі перад

сябрамі-ліцэістамі ў намётавым летніку. Ды і назвы ў нас пакуль няма, але... Мы думаем. Музыка для мяне сама па сабе найбольш вясёлы і цікавы занятак. Нярэдка нашы рэпетыцыі сыходзяць проста да жартаў, але гэта адзін са складнікаў працэсу.

— **Таксама ты займаешся спідкубінгам. Што гэта такое?**

— Так, даволі цікавы занятак. Гэта збіранне кубіка Рубіка на хуткасць. Я захапіўся, калі ўбачыў, як мая сяброўка выступала з гэтым нумарам у школе, калі да нас прыезджаў Антон Кушнір. Мяне гэта вельмі ўразіла, і я пачаў сам разбірацца. Хутка навучыўся збіраць яго і нават удзельнічаў у спаборніцтвах. Мой асабісты рэкорд — 17 секунд. Але зараз на гэта не стае часу.

— **А ўвогуле ці хапае часу сумяшчаць усе захапленні і вучобу?**

— Хобі ніколі не перашкаджалі вучобе ў ліцэі — гэта дакладна. Я проста плануую свой тыдзень: у мяне ёсць электронны нататнік, куды я запісваю ўсе свае справы. Адзіная асаблівасць — я вяду дзённік.

— **Кім хочаш стаць пасля вучобы ў ліцэі?**

— На гэта пытанне ў мяне ёсць два адказы: адзін жартоўны, другі сур'ёзны. Першае, хачу стаць рэперам, але гэта не прафесія, а прыванне. А калі сур'ёзна, то вагаюся паміж вэб-распрацоўшчыкам і распрацоўшчыкам гульняў. Але гэта не дакладна. Зусім не дакладна. Бо я толькі пачаў вывучаць мову праграмавання. Нават маю маленькі праект, але гэта пакуль сакрэт.

— **А што цябе прываблівае ў тваім прыванні?**

— Сам працэс. Ён захапляе сам па сабе, а калі да яго далучаюцца яшчэ некалькі чалавек — гэта ўвогуле неверагодна. Мы, дарэчы, як раз перад сустрэчай спрабавалі нешта напісаць. Але, як я ўжо казаў, у нас мала што атрымалася. Мы больш жартавалі. Але гэта таксама файна.

Падпіс рэдактара

Кацярына Тарасава

Ці цяжка быць бабуляй?

Прыехала я да бабулі на канікулы. Адпачываючы тут, стала заўважаць, што яна часам стамляецца. Я падумала: напэўна, цяжка быць бабуляй? І вырасыла запытацца ў яе самой.

— У колькі гадзін пачынаецца звычайны дзень бабулі?

— Звычайны дзень бабулі, у якой чатырнаццаць унукаў, пачынаецца ў пяць гадзін ранку.

— А што ты робіш у такі час?

— Я пачынаю гатаваць ежу, таму што усе гарадскія: адзін любіць аўсяную кашу, другі — амлет, трэці — бульбу. А на абед абавязкова боршч, суп з гарошу або суп з фасолі...

— Бабуля, у цябе пяць дзяцей, чатырнаццаць унукаў (старэйшай 26 гадоў, малодшай 4 гады) і праўнучка. Ці цяжка з усімі знайсці агульную мову?

— Да кожнага патрэбны падыход. У кожнага свае інтарэсы. Адзін хоча быць медыкам — у яго сваё кола пытанняў. Другі жадае стаць псіхолагам і імкнецца пачуць ад бабулі адказы на пытанні, звязаныя з гэтай прафесіяй. Кацярына мая хоча быць журналістам — у яе свае пытанні: пра жыццё, пра прыроду, пра каханне... Ёсць маленькія ўнучкі, якіх трэба выхоўваць, вучыць. Мой галоўны прынцып — выхоўваць у дзяцей любоў да працы. Пакуль гэта у мяне атрымліваецца.

— Ці крычыш ты на ўнукаў за дрэнныя паводзіны?

— Урокі выхавання прысутнічаюць кожны дзень. Імкнуся ўплываць пернікам, а не бізуном. Трэба размаўляць з дзецьмі, прыводзячы ім прыклады з жыцця. Унук сам павінен зразумець, што не трэба засмучаць бабулю дрэннымі паводзінамі і адзнакамі. А ў жыцці ўсё бывае. З часам яны разумеюць і робяць меней памылак. Ну, а з урокамі я стараюся дапамагчы: у мінулым я педагог. Прафесійныя навыкі дапамагаюць іх выхоўваць, накіроўваць на правільны шлях.

— Бабуля Валя, якая місія для цябе самая складаная, калі ўнукі ў гасцях?

— Зрабіць так, каб маім унукам было камфортна: і харчаванне, і адпачынак, іўнутранае ўзбагачэнне. Сама я люблю актыўны адпачынак. Яшчэ я люблю гатаваць ежу, рабіць на зіму нарыхтоўкі.

Я думаю, што бабуляй быць няпроста, але вельмі ганарова, бо яна — тая нітачка, на якой трымаецца вялікая сям'я. Бачыць сваіх унукаў, што ўступілі ў дарослае жыццё сумленнымі, добрымі, працалюбівымі людзьмі, — вялікая ўзнагарода за прыкладзеныя намаганні.

Подпіс рэдактара

Кацярына Ярашэвіч

Што гэта такое — экалогія?

Навука, лад жыцця, прафесія? Калі гэта пытанне ўжо паўставала перад вамі, то, напэўна, дакладны адказ адшукаць было даволі складана. Адна з прычын у тым, што слова набыло вялікую колькасць разнастайных адгалінаванняў і дадатковых сэнсаў. Калі канчаткова разабрацца з гэтым тэрмінам ў вас так і не атрымалася ці вы сапраўды аматар веласіпедных экскурсій і маленькіх птушак, то наступны артыкул для вас.

Для пачатку: хто для вас увогуле чалавек? Адна з роўных частак прыроды ці яе вышэйшая ступень? Гэта пытанне стаіць першым на шляху да агульнага разумення, бо ў ім хаваецца асноўны сэнс усіх магчымых варыянтаў значэння слова «экалогія». Бо сама ідэя будзеца паводле прынцыпу: чалавек роўны з усім навакольным. Гучыць амаль утапічна, але гэта магчыма. І адзін са сродкаў набліжэння нас да такога стану — розныя грамадскія арганізацыі. Пачынаючы з самых знакамітых і вялікіх, як «Greenpeace», і да маладых, напрыклад, «Цэнтра экалагічнага выхавання і развіцця». І сёння мы спынімся менавіта на апошнім.

Цэнтр з'явіўся ў Мінску каля года таму. Ініцыятарамі яго стварэння сталі актывісты Руслан Шайкін, Вікторыя Мазанік і Максім Рылькоў. Асноўная ідэя цэнтра — далучэнне людзей да прыроды і выхаванне экалагічнай культуры. Але не

палохайцеся, там ніхто не стаіць, пагражаючы пальцам, і не кажа: «Не пакідай смецце ў лесе». Да агульнай мэты цэнтр ідзе, выкарыстоўваючы вясновыя велаэкскурсіі і мерапрыемствы. Так вясной у Лошыцкім парку праходзілі веласіпедныя экскурсіі «Салаўіныя велашпацыры», дзе кожны меў магчымасць не толькі пакатацца на ўлюбёным відзе транспарту, але яшчэ і пасачыць за першымі вясновымі спевакамі. А ў за-

казніку «Сакаліны», які ў свой час Цэнтр узяў пад ахову, гэтым летам выпусцілі на волю сокала-пустальгў Джона, зладзіўшы пры гэтым сапраўднае свята.

Пра само ж паняцце «экалогія» нам распавёў адзін з актывістаў цэнтра Максім Рылькоў:

— Тэрмін «экалогія» сёння мае больш за адзін сэнс: гэта і навука, і аб'яднанні, і людзі, і камерцыйныя ідэі. І ўсё гэта правільна. У яе ўваходзіць і прыродаахоўная дзейнасць, і асобны разбор смецця, і нават кветачкі на пачку з-пад пральнага парашка. Усё, што тым ці іншым спосабам наводзіць людзей на думку пра прыроду. Але яно не здольна вырашыць усе экалагічныя праблемы традыцыйнымі спосабамі. Рашэнні лепш шукаць ў больш дакладнай дысцыпліне — глыбіннай экалогіі. Яна падтрымлівае думку, што чалавек — частка прыроды. Мы роўныя з дрэвам, птушкай, бактэрыяй. Слушнае меркаванне. З гэтага пункту гледжання мы нават прыдумалі свой рэцэпт шчасця. Ён складаецца з патрэб для развіцця асобы, прыроды і тэхнікі, інструментаў. Нам падаецца, што, сумяшчаючы ўсё гэта, чалавек можа быць па-сапраўднаму шчаслівым».

Так ці інакш, чалавек — частка прыроды. Ёй натхняюцца, з ёй адпачываюць і філасофствуюць. Але як да яе ставіцца — справа для кожнага свая. Галоўнае, ведаць пра вынікі і несці за іх адказнасць.

Кацярына Тарасва

Подпіс рэдактара

Спадарожнік да зор

мы паволі крочым пад кроплямі
сціскаючы парасон
гэта сон
ці мне падалося, што нехта плача
ва ўнісон
дажджу?
ты кажаш,
гэта не здані —
прадчуваньне
бяды ёсьць ва ўсіх.
людзі
не забівайце
дазвольце дажджу,
каб ён сьціх.

*

Адносна нядаўна я адкрыла для сябе цэлы свет у адным чалавеку — у Максіме Багдановічу. У яго светлай самоце знойдуць нешта прыязна-роднае, пэўна, усе юнакі і падлеткі. Але пачалося ўсё з ціхай размовы ў сінюю ноч... Менавіта гэты верлібр стаў для мяне штуршком да больш глыбокага вывучэння асобы і творчасці паэта. Сваёй сцішанасцю і задуменнасцю асабіста ў мяне ён выклікаў мноства эмоцый. Менавіта гэтымі ўражаннямі і думкамі, выкліканымі творам, хацелася б падзяліцца, каб данесці тое, што ўдумліва шэпча Максім Багдановіч.

*

Колькі жорсткасці ў свеце, колькі злосці! Мы не звяртаем увагі на боль у вачах бліжняга, мы працягваем забіваць дабрывію і паразуменне. Цяжка адшукаць і сто гадоў у гісторыі, якія б не былі азмрочаны, скрываўлены вайной. Спыніцеся, людзі! Зразумейце, што калісьці шлях кожнага завершыцца, а тое, што рабіў ты тут, на Зямлі, будзе суправаджаць і абцяжарваць душу яшчэ доўгі час!

Такі эмацыйны зварот заключае ў сабе ціхі і задуменны верлібр «Я хацеў бы спаткацца з Вамі...». Гэтая цішыня і спакой адчуваецца у кожным радку, бадай, дзякуючы таму, што думкі гэтыя прыходзяць да паэта «ў ціхую сінюю ноч». Ён і сам па натуры быў вельмі рамантычны і натхнёны, але адчуваў усё з моцным болем і нясцерпнай глыбінёй. Такім і атрымаўся верлібр — пяшчотным звонку і такім напружаным і надзённым глыбока ўнутры. Гэта добра адчуваецца ў рытарычным пытанні ў самым канцы верша: «На што ж на зямлі сваркі і звадкі // боль і горыч // калі ўсе мы разам ляцім // да зор?» Вельмі актуальныя былі гэтыя радкі ў час свайго напісання. На гарызонце разгаралася Першая сусветная вайна, якая вельмі моцна закранула і Беларусь. А хіба хацелі гэтага звычайныя людзі? Хіба хацелася ім кроў змагацца за ідэі тых, хто прыціскае іх і чарніць? Відавочна, не. Мелі месца дэманстрацыі, пратэсты. «Не хочам вайны!» — чулася амаль паўсюль. Не хацелася гэтага і Багдановічу. Невядома, ці то менавіта гэтая вайна паслужыла штуршком да стварэння верша, ці то нейкі іншы разлад, але ён быў і застаецца літаральна за паветам на ўсе часы.

«Я хацеў бы спаткацца з Вамі». З кім — «з Вамі»? Спачатку можа здацца, што паэт звяртаецца да пэўнай асобы, але потым становіцца зразумелым, што гэта — усё чалавецтва. Людзі, якія забыліся, як быць людзьмі. Людзі, якія лічаць сябе занадта важнымі і значнымі, каб звяртаць увагу на нябачныя і нематэрыяльныя каштоўнасці. Вось Максім і нагадвае, што карону гэтую трэба з галавы зняць: «Толькі падарожныя — папутнікі сярод нябёс». І сапраўды, якія б намаганні мы не прыкладалі, ніхто небессмяротны. А бясконцыя забойствы і жорсткасць толькі паскараюць смерць. «Толькі падарожныя»... Вам куды? — Да зор. — А на вайну не хочаце, паваяваць, подзвіг здзейсніць, медаль атрымаць? — Не, дзякуй, мне да зор... Падарожныя... Адкуль і куды? Ад нараджэння, такога чыстага і беззаганнага, па бруднай дарозе да зор... А, можа, варта ўжо ўзяць у рукі мятлу ці што там, сябе ўзяць у рукі і нарэшце прыбраць гэтую дарогу? Дарогу да зор... Усе творы Багдановіча напоўнены інтэлектам і роздумам, але гэты, напэўна, адзін з самых моцных паводле сваёйсэнсавай нагрукі. Трэба толькі не абысці бокам мінака, які хоча пагутарыць з табой у ціхую сінюю ноч, і прыслухацца да запавету, заглушанага крыкам жорсткасці.

Подпіс рэдактара

Яна Нікіфарова

...І паветру даю далоні.

Мой першы зламаны буквар
Разбіты на літары сутнасцю,
Не складзены ў думкі жыцця,
Як словы, за формай прысутнасці.

Не складзены ў сказы, радкі,
Размытыя гукамі безлічы.
Не складзены словы: «Любі»,
«Збірай» і «Выходзь з непазбежнасці».

Не звітыя ў шчыльны клубок
Склады, не звязаныя коламі.
Зламаны на гукі радок
Не здольны ствараць ужо новыя.

Вечар вясновы, бы кубак з гарбатаю:
Чорныя вуліцы з цукрам мінулага.
Лыжкай дарог перамешваеш з праўдаю
Кавалкі ўспамінаў, што ў ёй затанулі.

Коўдрай надзей захінешся ад подыху
Доўгіх цыклонаў звычайнае распачы.
Цягнеш да сонца далоні халодныя:
У вечар вясновы– у апошняе сховішча.

Пад гарматы старога мора танцюю вальс.
Пляша вецер пад гукі спеваў пустое танга.
А пад ногі трапляюць кроплі, і ўсе ў слязах
Абцяюць, што будзе лепей, што будзе заўтра.

Небакрай разлінеюць хмары на нотны стан.
І маланка расставіць ноты, задасць акорды.
І я ў спевах шукаю свет несапраўдных мар.
І танцюю вальс. І паветру даю далоні.

Чароўнае слова

Трапнае слова маланкай успыхне,
Летняе неба разрэжа.
І яго рэха ніколі не знікне,
Стане каменнаю вежай.

Слова ж ласкавае — быццам крыніца
З чыстай гаючай вадою.
Дай яму ў сэрцы вольна разліцца,
Свет наталіць чысцінёю!

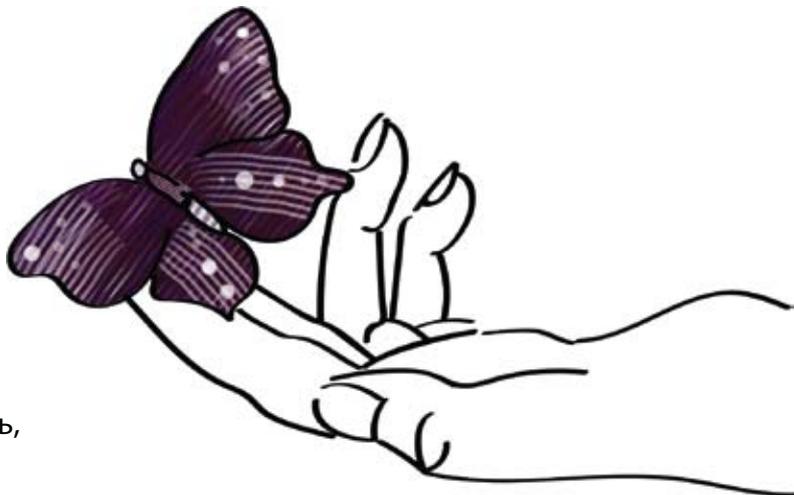
Шчырае слова, пяшчотнае, чыстае,
Зьяе, як матчына ўсмешка,
Роднага краю сонца агністае,
Роднае вёсачкі сцежка...

Што ж так шукаюць людзі спрадвеку?
Свет хочучь зладзіць нанова?
Кіньце! Навошта? Калі ў чалавека
Сіла — чароўнае слова!

Шчырасць

Шчырая мова,
Шчырая ласка,
Шчырае слова,
Шчырая казка,
Шчырыя мары,
Шчырая радасць,
Песня,
каханне,
Нават нянавісць...

Той чалавек,
Што быў шчырым з людзьмі,
Век свой пражыў
Нездарма на зямлі...

Яўгенія Мароз,
9 клас, гімназія № 4, Мінск

Гісторыя адной Восені

У мяне жыве котка Восень. Чаму я так яе назвала?

Калі яна з'явілася, у мяне было шмат варыянтаў імён, але нечага не ставала. Аднойчы (напрыканцы верасня) я ўзяла котку ў парк і выпусціла пагуляць. Недалёка стаяў шапкі з марозівам, было халаднавата, але закарцела мне чамусьці з'есці марозіва. Пакуль я набывала ежу багоў холаду, котка нечакана знікла.

Ад страху я ўпусціла марозіва — і яно пачало ператварацца ў малочнае возера. Ніколі не вытрымала б страты маёй маленькай сяброўкі. Доўга шукала яе пасярод гурбаў лісця, гэтак доўга, што надзея сыходзіла. Урэшце зразумела, што не знайду яе — і мусіла змірыцца. Прысела на лавачку і заплакала. Скрозь слёзы пачыла, што да мяне набліжаецца невялічкая гурбачка рудога лісця. Стала страшна, нібыта я апынулася ў фільме жахаў, дзе адбываюцца незразумелыя падзеі. І раптам вогненна-руды камяк выскачыў з лісця, быццам з кіндар-сюрпрызу. Гэта было маё кацяня, яно скочыла мне на калені і скруцілася ў клубочак. Глядзела на мяне і нібы прамаўляла вачыма: «Чаму ты сама не прыйшла да мяне?» А я глядзіла яе і казала: «Маё рудое шчасце, цяпер я ведаю, як цябе назваць, — Восень». «Мяў», — пагадзілася котка.

Часам Восень хоча апынуцца ў тым часе, калі яна была маленькім мілым кацянем. І я не супраць. Увосень заўжды прыходжу з ёю ў парк яе імя. Там скачуць рудыя вавёркі, гэтакія ж малыя, якой некалі была і мая котка.

Альжбета Малішэўская-Спрычан,
4 клас, гімназія № 23, Мінск

Чарадзеі з Івянца

Мая бабуля расказвала мне шмат цікавых гісторый са свайго дзяцінства. Сама яна родам з Івянца. І вось аднойчы распавяла яна мне, што ў суседстве з імі жыў народны майстар-умелец Апалінары Фларыянавіч Пупко. Нават сама хата, дзе жыў ён, зачароўвала. У абшляваных кутах, узняўшы мускулістыя рукі над галавой, нібы каб падтрымаць страху, мацаваліся атланты. На дашчанай браме пры ўваходзе ў дварышча былі прымацаваны дзіўныя галовы з пярсцёнкамі ў насах. Вокны веранды былі размаляваны кветкамі, дзе сярод мноства незнаёмых гатункаў ветліва ўсміхаліся васількі і рамонкі. Уваход вартавалі два магутныя воі з дзідамі ў руках (скульптуры з дрэва).

У хаце на прымацаваных лаўках скупіліся статуі, скульптуры, статуэткі, вылепленыя з гліны і выразаныя з дрэва на розныя сюжэты. Букеты кветак, пано, карціны, фрэскі,

барэльефы і гарэльефы ўпрыгожвалі сцены, столь, дзверы — дзе толькі дазваляла месца. Але сапраўдны чуд знаходзіўся ў рабочым пакоі майстра.

Бабуля ўзгадвала, што калі заходзіла туды, адразу вочы разбягаліся, не ведаючы, на чым спыніцца. Апынаўся нібы ўнутры багатага на кветкі букета. Умела перакладзеная на мову мастацтва прырода працягвала жыць у сціплым пакойчыку. Кабінет майстра нагадваў фантастычнае суквецце. Распісы на сценах, столі, грубцы, дзверцы і вушакі, пано, партрэты ўпрыгожвалі сцены і столь. Былі там і выявы літаратурных герояў. Асабліва запамніліся бабулі выявы гумарыста і жартуніка Несцеркі, лайдака і гарэзы Пранцыся Пустарэвіча, ганарыстага шляхціца Адольфа Быкоўскага. А якія цудоўныя альбомы майстар прысвяціў Івянцу, беларускай прыродзе!

Але яшчэ больш уразіў мяне аповед бабулі: у вайну паліцай прыйшоў да Апалінарыя Фларыянавіча з загадам выказаць для нейкага важнага нямецкага начальніка ў падарунак бюст фюрэра. Але майстар пасля таго, як паліцай пайшоў з хаты, спецыяльна нажом параніў сабе руку. Назаўтра Апалінары Фларыянавіч сцішана стаў перад «спадаром начальнікам» з перавязанай рукой і ўнутраным задавальненнем. Той толькі вылаяўся і выгнаў народнага ўмельца з кабінета. Пупко рады быў такому выніку і ціхенька думаў, як добра, што не ведаюць: гэта ж ён быў некалі першым старшынёй мясцовага Савета ў Івянцы, а цяпер дапамагаў партызанам сваім сатырычным мастацкім пэндзлем і дзяліўся з імі апошнімі харчамі.

Дзіяна Рабцэвіч,
10 клас, Чурылаўская СШ, Мінскі раён

У бабулі

Лета ў гэтым годзе выдалася вельмі спякотным. Сонца паліла бязлітасна. Трава, што яшчэ на тым тыдні была зялёная, пажухла, асабліва прыкметна — на адкрытых для сонца мясцінах. Усё навокал чакала дажджу.

У горадзе гэта найбольш адчувалася. Сонца награвала дахі дамоў і асфальт — ад іх так і патыхала жарам. Дыхаць не было чым. Хацелася ўвесь час піць і нікуды не выходзіць з кватэры. А яшчэ хацелася купацца.

Андрэй з самага ранку ўжо парабіў усё, што прасіла мама: прапыласосіў кватэру, прыбраў свае цацкі, памыў посуд, пагуляў у камп'ютар і два разы паеў... Бацькі былі на працы, сябры раз'ехаліся хто куды: у летнік, да бабулі, за мяжу. Аднаму было зусім сумна... Тата абяцаў звязіць сёння на паўгадзіны на рэчку. Да рэчкі ісці далёка, ды і бацькі не дазваляюць быць каля вады без нагляду. Да вечара яшчэ было шмат часу, а купацца хацелася вельмі-вельмі ўжо з абеду!

Ледзь дачакаўшыся ўвечары бацькоў, Андрэй заскакаў ля іх: «Купацца! Ну, паехалі купацца! Гораचा вельмі!» Маці, уздыхнуўшы, паказала на бацьку: «Тата сёння вельмі змарыўся... Доўгія і цяжкія былі перамовы... Давай у нядзелю паедзем на рэчку, а пакуль я пайду гатаваць нам вячэру».

Ну як так, яны ж абяцалі! Эх! Хлопчык паплёўся ў свой пакой, зачыніў дзверы і плюхнуўся на ложак. Ужо нічога не хацелася... Ад крыўды ён ціха заплакаў, абхапіўшы падушку. Не пачуў, як у пакой увайшоў бацька. «Хопіць мачыць падушку, уставай! Пагаварыць трэба», — сказаў тата. Андрэй падхапіўся і сеў на ложку. «Я зусім і не плакаў...» — прабубніў ён. «Ага! Гэта дождж прайшоў раптам у нашай кватэры! — засмяўся бацька. — Мы пагаварылі і вырашылі: адправім цябе да бабулі ў вёску, там летам вельмі добра. І купацца можна хоць кожны дзень. Але пад наглядам бабулі. Згодны?»

Вельмі не хочацца быць без камп'ютара — давядзецца брацца за кнігі... Але купацца... «Згодны!» — радасна заківаў галавой Андрэй.

«Заўтра завязу, а зараз пайшлі вячэраць, маці нас чакае!» — сказаў тата, падхапіў Андрэя на плячо і панёс на кухню.

Назаўтра тата не падмануў. Ён раней прыехаў з працы, закінуў сумкі з рэчамі Андрэя ў машыну, прышпіліў рамяні бяспекі — і яны рушылі ў вёску.

Бабуля жыла даволі далёка. Праз чатыры гадзіны, калі пачало цямнець, пад'ехалі да сіняга драўлянага дома з белымі вокнамі. Каля веснічак чакала бабуля. Яна радасна абняла Андрэя: «Божа, які ж ты вялікі, як бацька! Я ж цябе даўно не бачыла! Пайшлі, пакажу, дзе ты будзеш спаць!»

Яны ўвайшлі ў хату, дзе пахла булкамі: бабуля зранку рыхтавалася сустракаць дарагіх гасцей. Пакой Андрэя быў вялікі — «зала». Цяпер тут стаяла тахта, запраўленая беласнежнай прасцінай, на стале — ваза з рамонкамі і падарунак: калеровыя алоўкі і альбом.

«Паеду я, Андрэй, — сказаў тата. — Мне ж заўтра на працу, трэба ўсё закончыць да адпачынку». Андрэй абняў бацьку. Раптам захацелася дадому: усё вакол было нязвыклае, незнаёмае. Нібы пачуўшы яго думкі, бабуля сказала: «Не сумуй! Тата ў свой адпачынак абяцаў тут пабыць, мне дапамагчы. Ён хутка прыедзе!»

Прачнуўся Андрэй раніцай ад сонца, што праменьчыкамі бліскала ў вочы. У кухні за сталом нешта шыла бабуля. Ubачыўшы ўнука, адклала шыво і ўсміхнулася: «Ну, абібок, падняўся ўрэшце? Адзінаццатая гадзіна ўжо! Відаць, чыстага паветра надыхаўся, вось і спаў моцна! Будзеш снедаць?» Андрэй кінуў, — і бабуля замітусілася ў кухні.

Пасля сняданку хлопчык выйшаў на вуліцу. Сонца моцна паліла, але дыхаць было лягчэй, чым у горадзе. «Купацца!» — праскочыла думка. І Андрэй пабег да бабулі.

«Купацца трэба пасля трох гадзін. Зараз вельмі паліць сонца, можа ў галаву напекчы, кепска стане — і нядобрае здарыцца... З вадой трэба быць асцярожным», — сур'ёзна сказала бабуля. Андрэй сумны выйшаў на вуліцу.

«Ізноў нельга! А я купацца хачу! І буду! — імгненна з'явілася рашэнне. — Трэба знайсці рэчку, выбраць спакойнае месца і п'ялёхацца там уволю!» Абяцанне купацца пад наглядом бабулі было забыта. І Андрэй памчаўся за вёску — там рэчка, ён бачыў, калі ехаў з бацькам на машыне. Бег хутка, абагнаў некалькі незнаёмых дарослых і дзяцей. Калі быў на месцы, зусім выбіўся з сіл, твар стаў чырвоны ад спёкі, майка мокрая, хоць выціскай. «Ну, зараз стане лягчэй! Акунуся — і стомленасць пройдзе», — радасна сказаў сабе Андрэй. Хутка зняўшы адзенне, ён разгнаўся і ўскочыў у ваду.

На імгненне прыйшло задавальненне, стомленасць быццам знікла. Але раптам Андрэй зразумеў, што ногі не адчуваюць дна, мабыць, тут глыбей, чым ён думаў. Да таго ж, нейкая сіла раптам схавала ў ціскі ногі — стала вельмі балюча. Цела перастала слухацца. Андрэй з усёй моцы імкнуўся грэбці рукамі, але адчуваў, што не хапае сіл. Вада лезла ў нос, рот, ён нават закрычаць не мог. Урэшце сілы скончыліся, ногі скруціў невыносны боль — і Андрэй, на імгненне хапіўшы паветра, пайшоў пад ваду.

Рэзкі рывок выхапіў хлопчыка з вады — і нехта пацягнуў яго на бераг. Андрэй ляжаў на пяску і адчуваў, як цеплыня разліваецца па целе, а боль адпускае ногі. «Ты што, дурань?! Чаго кідаешся ў ваду?» — Андрэй убачыў над сабой незнаёмага хлопчыка, худаватага і, відаць, меншага па ўзросту, чым ён.

«А што здарылася?» — ціха спытаў Андрэй.

«А ты што, не памятаеш? — усміхнуўся хлопчык. — Ты ледзь не патануў!» — «Я не мог патануць, я добра плаваю, я ў горадзе кожны тыдзень у басейн хаджу», — ганарліва сказаў Андрэй.

«А, дык ты з гарадскіх! Тады зразумела!» — махнуў рукой хлопчык і, падняўшыся, пачаў атрасаць прыліплыя пясчынкі. «Што зразумела?» — здзіўлена запытаў Андрэй і таксама падняўся з пяску.

«Зразумела тое, што ты не ведаеш, як трэба паводзіць сябе на вадзе! — сур'ёзна, голасам дарослага чалавека, стаў тлумачыць хлопчык. — Чаму ты адразу кідаешся ў раку? Трэба спачатку разведаць, якое дно пад вадой: глыбока ці не, можа, там камяні ці яшчэ што. А раптам шкло бітае? А раптам глыбіня некалькі метраў? А ты кінуўся ў невядомасць! Глупства! А таму што было спякотна, а вада халодная, — ногі і схавіла сутарга. Яшчэ б крыху — і ўсё! Шукалі б цябе з багром! Зразумеў, гарадскі?»

Андрэй моўчкі кіўнуў. Цяпер ён зразумеў, чаму бабуля не пускала яго на рэчку. Вінавата апусціўшы галаву, Андрэй паплёўся дадому. Бабулі пра здарэнне не сказаў нічога, але ўрок запомніў на ўсё жыццё. З Данікам — тым хлопчыкам, што яго ўратаваў, — яны яшчэ не адно лета сябравалі: разам гулялі, разам купаліся. Але побач заўсёды былі дарослыя.

Мікола Раманаў,
пачатковая школа, г. Чэрыкаў, 4 клас

Казкі школьнага ранца

РЫЖЫК

У гарадскім парку ў вялікім дупле жыла мама-вавёрка са сваімі маленькімі ваверчанятамі — дачушкай Гроначкай і двума сыночкамі, Рыжыкам і Камячком. Месца ціхае, дупло добра схавана сярод калючых лапак старой разгалістай яліны ў глыбіні парку. Што ў парку жывуць вавёркі, ведалі ўсе, але дзе знаходзіцца дупло, ніхто і не здагадаўся.

У парку было шмат кармушак для мясцовых птушчак: людзі насыпалі насенне, клалі хлебныя скарыначкі. Часта пакідалі прысмакі і для вавёрачак — і маці-вавёрка пастаянна прыносіла смачныя арэшкі і насенне сваім дзеткам.

Гроначка і Камячок былі спакойныя і паслухмяныя, а вось Рыжык — гарэзлівы і непаседлівы. Больш за ўсё яму хацелася выбрацца з дупла і прагуляцца па парку.

Нарэшце мама-вавёрка вывела малых на першую прагулку. Асабліва радаваўся Рыжык. Ён хутчэй за браціка і сястрычку навучыўся скакаць з галінкі на галінку і смела пераадольваў усё новыя і новыя перашкоды.

З таго дня ён упрошваў маму адпусціць яго аднаго, але маці нізавошта не згаджалася.

— Ты яшчэ зусім неразумны! — казала яна яму. — Падрасці трохі, паспееш нагуляцца. Ды і людзей цяпер у парку шмат бывае.

— Я нікога не баюся, я самы смелы і спрытны! — не сунімаўся Рыжык.

— Ты яшчэ не ведаеш, хто такія хлапчукі і якія яны небяспечныя бываюць, — тлумачыла маці.

Рыжык пакрыўджана скручваўся ў клубочак, накрываўся хвосцікам і марыў пра дзень, калі ён вырасце і зможа адзін пайсці гуляць.

Аднойчы мама-вавёрка паклала дзетак спаць, а сама накіравалася за арэхамі. Гроначка і Камячок заснулі, а Рыжык вырашыў паглядзець, хто такія хлапчукі і чым яны небяспечныя. Ён выбраўся з дупла і спрытна паскакаў з галінкі на галінку.

Людзі заўважылі ваверчання, пачалі клікаць яго, прапаноўваць яму смачнае печыва. Рыжык спусціўся ніжэй, але ўспомніў, што мама забараніла гэта рабіць. Ён сеў на галінку і стаў разглядаць людзей.

«Цікава, хто з іх хлапчукі? — падумаў Рыжык. — І зусім яны нестрашныя гэтыя людзі, нават паесці прапануюць».

Мінакі яшчэ трохі палюбаваліся ім, і, пакінуўшы семкі пад дрэвам, пайшлі. Узрадаваны Рыжык рушыў уніз, як раптам штосьці вельмі балюча ўдарыла яго. Небарака нават апамятацца не паспеў, як паляцеў з дрэва.

Калі ён расплюшчыў вочы, то ўбачыў перад сабой чалавека. Не вельмі вялікага, куды ніжэйшага за мінакоў, што пакінулі пад дрэвам пачастунак.

«Дык вось ён які — хлапчук! — з жахам падумалася Рыжыку. — Што ж цяпер будзе? Што ж я нарабіў?»

А гэта быў хуліган Грышка Сарокін. Ён нахіліўся, ухапіў ваверчання за шкірку і глядзеў на яго.

У гэты час па дарожцы вярталіся са школы тры дзяўчынкі. Яны здалёк заўважылі Грышку, які каменем кінуў у звярка.

— Нельга крыўдзіць жывёл! — закрычалі дзяўчынкі адначасова.

Яны смела кінуліся да хулігана, каб выратаваць ахвяру, а Грышка, шпульнуўшы звярка ў адну з дзяўчынак, сам кінуўся наўцёкі.

— У школе ўсе даведаюцца, што ты нарабіў! — крычалі ўслед дзяўчынкі.

Адна з іх трымала ў руках ваверчання і нават не ведала, што цяпер рабіць з ім. Але, на шчасце, Рыжык хутка ачунаў і скочыў з рук сваёй выратавальніцы. Неўзабаве яго ўбачылі высока на галінцы... і з суседняй галінкі далучылася да яго другая вавёрка, большая.

— Ой! Глядзіце, гэта, напэўна, яго мама! — узрадавана ўсклікнула адна з сябровок.

Гэта сапраўды была мама Рыжыка. Калі яна не знайшла сыночка ў дупле, адразу ж кінулася на яго пошукі. Доўга выгаворвала потым гарэзе. А дзяўчаты яшчэ некаторы час стаялі і любаваліся вавёркамі.

Як сябры для Ганначкі фарбы па леце збіралі

— Ну трэба ж, як Ганначцы не пашанцавала! — гаманілі паміж сабой вучні на ўрачыстай лінейцы. — Праз дзень-другі лета, а тут нага. Увесь чэрвень прыйдзеца праваляцца ў ложку. І добра, калі толькі чэрвень...

Так здарылася, што іх аднакласніца Ганначка ледзьве не патрапіла пад машыну ў самы апошні дзень навучальнага года. Ішла ў школу, спынілася каля перахода. А тут мама патэлефанавала. Дзяўчынка загаварылася, страціла ўвагу, амаль праявала зялёнае святло і замест таго, каб чакаць наступнага, вырашыла перабегчы, калі «зялёны чалавечак» ужо заміргаў. Думала, што паспее...

І амаль паспела, але тут побач завішчалі тармазы, Ганначка рванулася наперад, але, як на тую бяду, нага трапіла ў шчыліну паміж бардзюрам і тратуарам.

Кіроўца адразу ж спыніўся, падхапіў на рукі перапалоханую дзяўчынку і на машыне адвёз яе ў бальніцу.

— Пералом, — аглядзеўшы Ганначку, канстатаваў урач. — Што ж вы за дачкой так дрэнна сочыце? — звярнуўся ён да кіроўцы.

У адказ кіроўца выказаў усё тое, што думаў пра дзяцей, якія ігнаруюць правілы дарожнага руху. Потым ён пакінуў кабінет, а доктар прапанаваў заплаканай Ганначцы патэлефанаваць маці.

Такім вось чынам Ганначка ў школу ў той дзень так і не трапіла. І ўрачыстая лінейка ў дзень наступны таксама без яе прайшла. І пуцёўку ў летнік давялося некаму іншаму аддаць. Замест летніх радасцей на долю Ганначкі выпаў боль, гіпс, уколы, працэдуры, бясконцы бальнічны сум і самота.

Потым, дома, уколы змяніліся таблеткамі, боль — свярбеннем, а вось сум і самота нават узмацніліся...

Маці і шкадавала дачку, і дакарала за няўважлівасць на дарозе. Тата нават прыгразіў (жартам, вядома ж) Ганначцы дамашнім арыштам на ўсё астатняе жыццё. А бабуля, якая спецыяльна прыехала з вёскі, каб даглядаць унучку, літаральна закармлівала Ганначку рознымі прысмакамі. Праўда, з'есці ўсё тое, што прапанавала бабуля, Ганначка ніяк не магла (ды і апетыту не было ніякага), таму малодшы брат Гошка ціхенечка перапраўляў кексы і пячэнне ва ўласны рот, а таксама хамячку Полю, які потым хрумстаў усё гэта ноччу і не даваў Ганначцы заснуць. І наогул, жыццё дзяўчынкі, здавалася, ператварылася ў адзін даўжэзны і пануры дзень.

— Чым бы цябе, унучка, заняць? — хвалявалася бабуля. — Мне дадому трэба, градкі зарастаюць. Спадзявалася, што ўдвух з табой іх палоць будзем, але наўрад гэта да жніўня атрымаецца. Можа, табе кніжак якіх купіць цікавых? Альбо набор для вышывання?

— Ты мне лепш, бабуля, фарбы пашукай, — папрасіла Ганначка. — Я ў мастацкую студыю восенню збіраюся паступаць, там павінна свае работы паказаць.

— А якія табе, унучка, фарбы лепш купіць? — запыталася бабуля. — Акварэль, гуаш ці яшчэ якія-небудзь?

— Ёсць у мяне і акварэль, і гуаш... — уздыхнула Ганначка. — Вось калі б ты мне знайшла дзе-небудзь чароўныя фарбы: яны самі сабой на аркушы паперы змешваюцца. А карціны нібыта жывыя выходзяць, свецяцца, гучаць, нават пахаваюць.

— Ды такіх фарбаў не бывае! — замахала рукамі бабуля. — А калі і бываюць, то толькі ў казках!

— Ведаю, што не бывае! — зноў уздыхнула Ганначка. — Але так хочацца іх займаць!

У гэты час аднакласнікі зайшлі праведаць дзяўчынку, і бабуля перадала ім сваю размову з унучкай.

Аднакласнікі паабяцалі дапамагчы, хоць пакуль і не ведалі, якім чынам. Пасядзелі побач з Ганначкай, а потым, калі выйшлі на вуліцу, спрэчка ў іх пачалася. І менавіта наконт гэтых чароўных фарбаў...

Працяг — у наступным нумары

Вікторыя Ключнік,

Ганна Пажых,

Вікторыя Чыжык,

Ганна Альшэўская і

Ліна Багданава —

творчы калектыў СШ № 12, Гродна.

Стэфан Корф

Жывыя магілы

За вялізным, па меркаванні суседніх дамоў, што перашэптваліся ноччу стрэ-хамі, будынкам з крыжом каля ўвахода знаходзяцца старыя могілкі: помнік ля брацкай магілы, металічныя крыжы, камяні з прымацаванымі фотакарткамі і датамі; высокі быльнік, што высоўваецца з-за агароджы, як дражджавое цеста з рондаля; абеліск з амаль раскрышанай цэглы; вялізныя дрэвы паміж жалезных платоў.

— Ясь, а што гэта за царква?

— Пратэстанцкая — бапцістаў ці сведак Іеговы. Я там быў з братам і бабуляй. Адночы ў дзяцінстве. Запрасілі са школы і паказвалі фільм пра аборты, а потым нейкі пастар граў на бубнах.

— І як?

Стэфан Корф правёў дзяцінства ў невялікім горадзе Бяроза. Пасля пераехаў у Мінск і заняўся штодзённымі справамі: праграмаваннем, вучобай, выкладаннем. Марыць з'ехаць у лес і разводзіць сланянят.

— А я ўжо не памятаю. Разумееш, фільм пра абстрактную душу і пакаранне для васьмігадовага юнака з трансформерам — не вельмі цікавы. А бубны... Я і зараз не вельмі ўяўляю, як іх можна слухаць і атрымліваць асалоду.

Колы ровараў каціліся па асфальце, агіналі ямкі ды бруд і рэзалі неба ў лужынах. З правага боку дарога абдымала мураваную сцяну вышынёй у паўтара чалавека, неаднолькавую, стракатую. Усё жыццё па ёй стралялі, яе абдзымвалі вятры, разбіралі вайскоўцы; выбітыя цагліны вярталі назад, мянялі на новыя, удзёўбвалі арматуру для калючага дроту, спільвалі яе, а потым зноў прыварвалі новую. Адразу і не скажаш, што сцяне пад тры сотні гадоў.

...Брат Міхал працаваў у батанічным садзе, калі прывезлі першых параненых. Два хлопцы ў простых сялянскіх кашулях, як валы, цягнулі за аглоблі воз праз манастырскі двор. Чатыры акаваныя жалезам колы праехаліся па брукаванай дарожцы, выбілі некалькі камянёў і змялі пад сябе куст лімонніку. Манах крыкам спрабаваў спыніць гэтых шкоднікаў, пакараць за загубленыя зёлкі, а потым убачыў груз, што ляжаў на пашарэлых дошках. Воз накіраваўся да паўночнай вежы.

Дзевяць чалавек паклалі на першым паверсе на імправізаваныя ложка і скрынь і тканіны. Хто мог хадзіць, размясціўся на другім. Міхал аглядаў параненых і аддаваў загады тром юнакам, якія дапамагалі яму апошняй вясной ў садзе. Яны, што звычайна рэзалі расліны ды аралі зямлю, глядзелі на перабітыя ногі, пасечаныя галовы, крывавыя плямы на анучах ды аголеныя косткі. Яны, што добра маглі прывіць яблык ці пазбавіць градку ад пустазелля, павінны былі зараз сшываць мяса ды праполваць чалавечыя целы ад куль і карчечы.

— Колькі яшчэ вы да нас прывезяце? — адвёў убок афіцэра айцец-настаяцель.

— Чалавек пятнаццаць, мабыць. Наш атрад моцна пасеклі каля Сяльца. Але і мы гэтым курв...

— Не лайся ў божым месцы. Тут табе не стайня, — бацькоўскім тонам манах спыніў жаўнера. — І забярыце зброю. Сёння я пусціў вас са стрэльбамі, але гэта першы і апошні раз.

— Ойца Павел, а калі сюды прыйдуць? Я дам загад накіраваць сюды чалавек дваццаць дадаткова.

— Не трэба. Нас бароніць Бог.

... — Вось гэта і ёсць кляштар, — хлопец спыніўся каля бела-чырвонага шлагбаума.

Брама выглядала, як няскончаны будынак у камп'ютарнай гульні: ніжняя палова выкладзена новымі бліскуча-каралявымі цаглінамі, верхняя нагадвала старую зморшчаную бабульку з рабаціннем ды бронзавым загарам. Над неіснуючымі вяротамі, побач з шэрай патрэсканай разной дошкай, вісела чырвона-белая шыльдачка «Аварыйны будынак. Не ўваходзіць!».

— Не бойся, Аня, пайшли. Я тут сто разоў быў, і нічога на галаву не падала, — завёў унутр свой ровар хлопец.

— А адкуль тады камяні і цэгла на зямлі ляжаць? — чакала дзяўчына.

— Не ведаю. Маманты, мабыць, нанеслі. Пайшли.

Калі б святы Пётр прыйшоў не ў Рым, а на Палессе, менавіта так бы зараз выглядала галоўная плошча ўсіх каталікоў Зямлі: замест плітак — зялёная трава і барозны бульбы; на месцы абеліска стаіць магутны дуб, што вышэй за ўсё бліжэйшае наваколле, новае і старое; замест каланад-далоняў — шкілеты будынкаў, праз вокны і дахі якіх бачна неба; на месцы сабора — адзінокая чвэрць вежы са змытымі дажджамі фрэскамі, а незалежны горад Ватыкан пераўтварыўся б ў старую вайсковую частку.

Яны кінулі жалезных коней каля брамы і пайшли да узгорка з рэшткамі касцёла. Па яго форме і памерах магчыма было ўявіць, якім было гэта месца раней, калі тут хрысцілі, жанілі, прычышчалі і спавядалі, адпявалі. Калі манахі былі цёмнымі постацямі, што бачаць усё чалавечае жыццё з яго радасцямі і горам, але самі даўно выйшлі з гэтага цыкла. Кожны ў сваёй келлі, без ложкаў, сталоў і іншай мэблі (бо так запісана ў статуте ордэна); усе разам яны збіраліся толькі два разы ў год, на вялікія святы, а паміж імі трымалі сувязь са знешнім светам праз запіскі, што забіралі раніцай.

— Вунь там, на першым паверсе, ёсць маленькае акно з кратамі. Мы ў дзяцінстве глядзелі на вайсковую частку праз яго, — Ясь разгарнуў газету з бутэрбродамі. — Заўсёды было боязна, а як раптам убачаць і застрэляць?.. Табе з сырам ці шынкай?

— З сырам. І што там цікавага было?

— Трымай. Нічога. Там ніхто амаль не рухаўся. Толькі «козлікі» рудзелі з кожным годам, — хлопец прыабняў за плячо дзяўчыну.

...Муры манастыра былі пабудаваны з разлікам на штурмы і асады: касцёл і галоўная брама ўтваралі кішэню, у якой вораг апынаўся ў цісках стрэлаў; гарматы да сцен падкаціць цяжка: навокал гушчар і палескія балоты. Але гэта быў ўсё-такі манастыр, таму зброю і бойкі тут не любілі.

— Ёсць хто жывы? Пусціце нас пераночыць. Мы і заплаціць можам, — пагрукаў жаўнер у чырвоным мундзіры.

Каля галоўнага ўвахода сабралася каля двух дзесяткаў чалавек і адзін конь. Акенца на дзвярах касцёла адчынілася — і мігаценне святла хлынула ўнутр.

— Вы хто такія? Чаму так позна ходзіце? Ці не бандыты вы? Хрышчоныя? — падазрона буркнула акенца.

— Не, жаўнеры мы. Канешне, хрышчоныя, праваслаўныя. Зблукалі. Пусціце? — чырвоны мундзір паднёс паходню бліжэй да цёмнай адтуліны.

— Гэй, агонь прыбяры ад дзвярэй. Яшчэ нам пажару не хапала, — апарана крыкнула акенца на гэтую спробу пазнаёміцца бліжэй. — За вежай павярніце налева. Праз паўтары вярсты па дарозе будзе мястэчка.

— Дык далёка гэта, святы ойца, шлях небяспечны. Давайце мы ў вас пераночым?

— Не, недалёка гэта, праз паўгадзіны дойдзеце да першых хат. Там і заночыце.

Натоўп каля дзвярэй загудзеў. Нехта прапанаваў пусціць чырвонага пеўня манахам. Жаўнер, што размаўляў з простакутнай цемрай у дзвярах, грукнуў: «Ціха!» — і палез у кішэню за апошнім аргументам. Зноў паходня апынулася ў небяспечнай блізкасці да акаванага жалезнымі палосамі дрэва.

— Чытай. Гэта пісьмо ад генерала з загадам абшукаць ваш манастыр.

— І чаго нас абшу...

— Я не скончыў. Вы хаваеце злачынцаў. А мы гэта ведаем. І калі зараз вы нас не пусціце, мы саб'ём дзверы.

За акенцам пачуліся цяжкія крокі.

— А цяпер слухай мяне, — змяніўся голас унутры. — На каго выдадзена грамата гэтая? Пасвяці паходняй. Дык вось: дакранецца да гэтых дзвярэй сёння — усё каталіцкае наваколле будзе ведаць, што падпалкоўнік Ікаеў прыйшоў, як д'ябла, ноччу і падняў руку на святароў царквы. І да генерала гэта дойдзе. Сам здагадаешся, што з вамі зробіць у мястэчку? Таму хавай паперку і забірай сваіх людзей. Сёння мы зачынены, прыходзьце заўтра. І не як злодзеі ўначы з агнём і зброяй.

Акенца зачынілася. Чырвонае святло паходняў пакінула ружова-барвовыя сцены касцёла. Уначы сілуэт манастыра нагадваў двух старых, згорбленых і стомленых: адзін трымае ў руках паходны посах, другі — адзінокі ліхтар. Адзін вядзе, другі бачыць.

Ойца Павел з грукатам скінуў кальчугу ля алтара і зачытаў «Авэ Марыя». Яго чакала шмат працы: зняць людзей са сцяны, затапіць усю зброю ў манастырскім возеры, даслаць ліст да ўніяцкага святара раніцай, падрыхтаваць хрэсны ход, выдаць апошнім параненым манаскія расы... І маліцца, каб д'ябла абышоў гэта месца бокам.

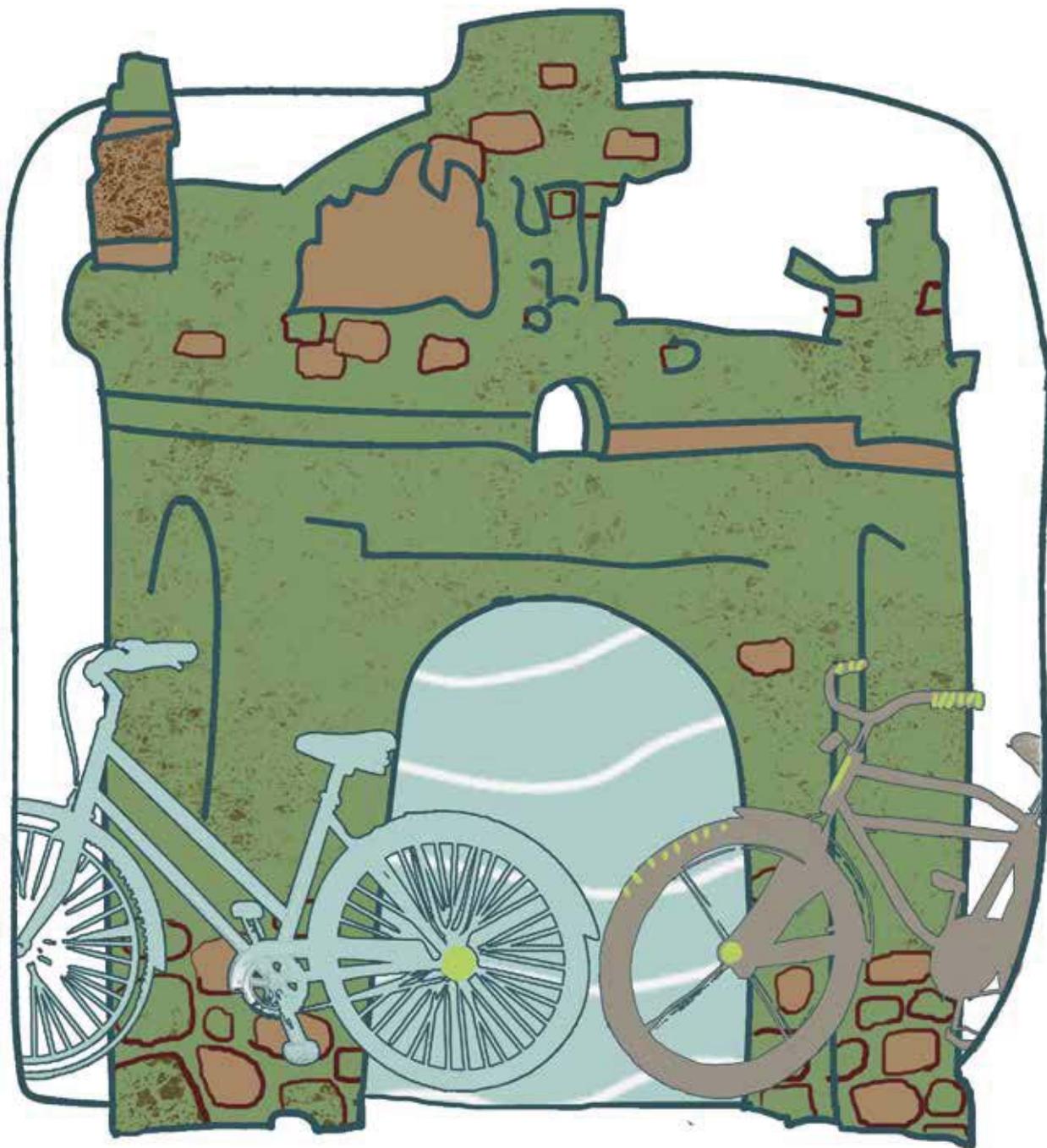
...Яны селі на ровары і паехалі праз дворык кляштара.

— Давай туды, праз агароды. Там некалі стаяла паўночная вежа. Праедзем яе і потым кругом да хаты.

— Добра.

Чатыры колы, абцягнутыя гумай, кацілі па вытаптанай дарозе ад магутнага дуба. Хлопец абагнаў дзяўчыну і расціснуў некалькі буракоў, рослых паміж муроў. Калісьці гэтую зямлю давалі ад калгаса пенсіянерам, зараз жа гаспадары бліжэйшых дамоў проста працягнулі сюды свой гарод. Нават плот знеслі.

Яны ехалі назад тым жа шляхам. Справа стракаталі птушкі, паўзлі слімакі па мёртвых камянях, рыпелі дрэвы ды хісталіся травы на могілках. Злева маўкліва крышылася цэгла за калючым дротам, адрывала ад сябе зялёныя шклянныя цаглянікі і шыфер. Жыцця справа было больш...

З ліста падпалкоўніка Ікаева генералу Сувораву:

«...Пасля нашага прыходу картузіянскія манахі зладзілі хрэсны ход у гонар свайго нейкага свята. Каля царквы Пятра і Паўла ход сутыкнуўся з мясцовымі ўніятамі, настроенымі даволі варожа. Справа скончылася бойкай, ды такой, што разняць іх атрымалася толькі з дапамогай жаўнераў.

Што тычацца пошукаў паўстанцаў — інфармацыя не пацвердзілася. У кляштары не знойдзена ні зброі, ні рэчаў, ні саміх паўстанцаў. Калі яны і былі, то сышлі даўно...»

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Якжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».

Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Намеснік галоўнага рэдактара:

Г. П. Аўласенка

Рэдактары:

С. М. Курганова, М. М. Ізаітка

Мастацкі рэдактар:

Я. Д. Ваховіч

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

Г. І. Верабей

Падпісана да друку ??.09.2017 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 5,58. Ул.-выд. арк. 6,65.

Тыраж 770 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства

«БудМедыяПраект»

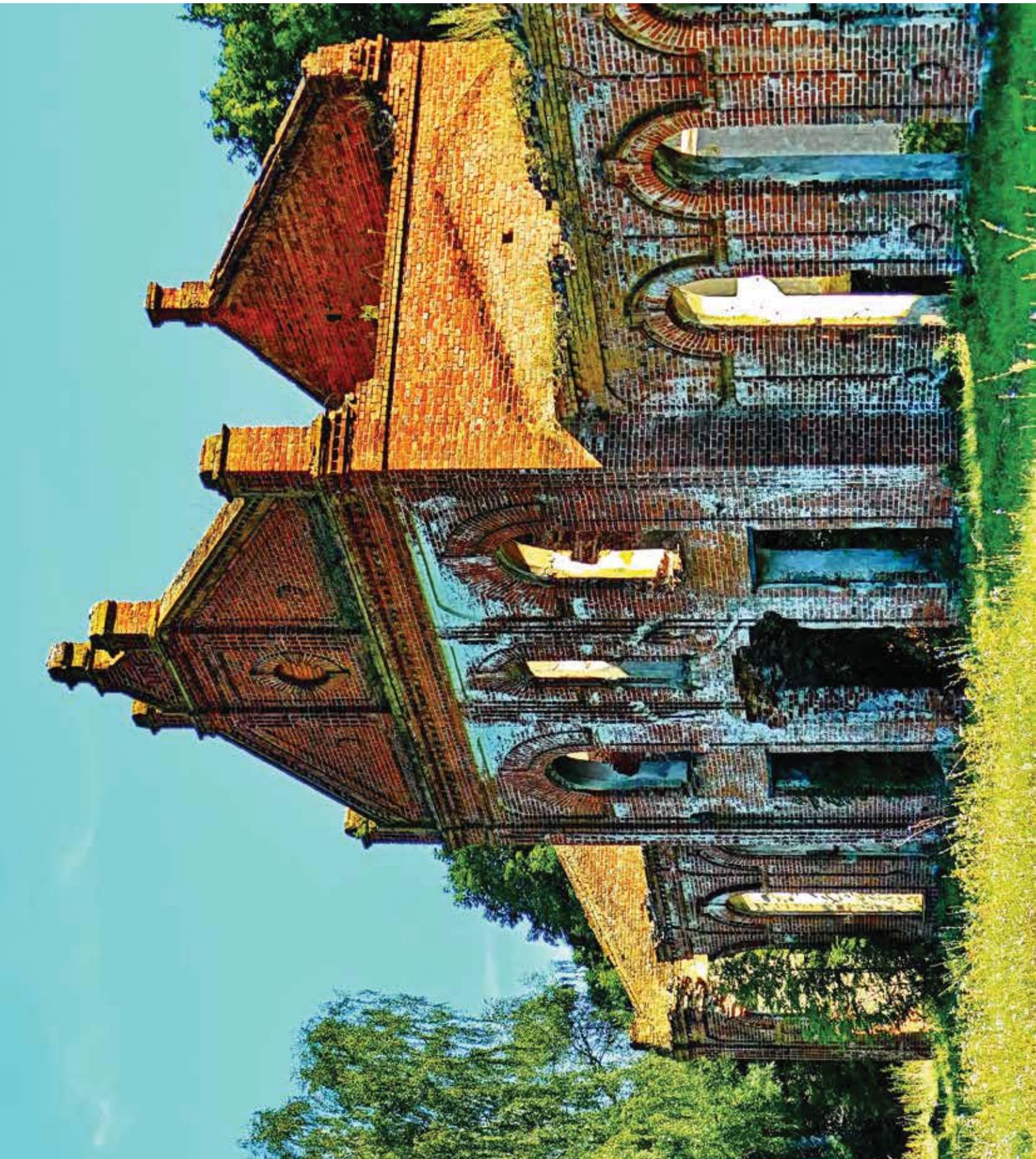
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2017

- 02 Дайджэст. Таямніцы тайм-менеджменту
- 04 Калумністыка. Вецер Армстронг
- 05 Калумністыка. Права на слабасць
- 06 Адзін дзень. Танец ці спорт?
- 08 Гіт-zone. Правілы канцэртнага руху
- 10 Нетэкст. Шлях ў іншыя светы
- 13 Месца. (Не)забытыя гульні: фестываль у Новай Баравой
- 18 Праектар. Пра кнігу вашых прыгод
- 20 Сітуацыя плюс. Гена-гейзер
- 23 Школьныя даследаванні. Стыхіі эмоцый
- 26 Школа журналістыкі. Як паспець усё
- 27 Школа журналістыкі. Ці цяжка быць бабуляй?
- 29 Школа журналістыкі. Што гэта такое — экалогія?
- 31 Школа журналістыкі. Спадарожнік да зор
- 33 Верасок. Паэзія
- 35 Верасок. Проза. Гісторыя адной Восені
- 36 Верасок. Проза. Чарадзей з Івянца
- 37 Верасок. Проза. У бабулі
- 39 Верасок. Проза. Рыжык
- 41 Верасок. Проза. Як сябры для Ганначкі фарбы па леце збіралі
- 43 Літаратурныя старонкі. Проза. Стэфан Корф. Жывыя магілы

Тэма наступнага нумара — «Вага».

«Нашы Руіны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Магілёўская вобласць, Касцюковіцкі раён, вёска Канічы.
Бровар 1914 года, сядзіба Ціханавецкіх.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Досця і... здоровы дзіцячы сон

